

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 1 ΙΟΥΛΙΟΥ 1962 | ΑΡΙΘ. 13

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΦΡΟΝΤΙΣ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΑΣΘΕΝΕΙΣ

«Ήσθénéησα και έπεσκέψασθέ με» (Μαθ. κε', 36)

Α'

Ἐν ἀπό τὰ σπουδαιότερα καθήκοντα τοῦ ποιμένος εἶναι ἡ φροντίς διὰ τοὺς ἀσθενεῖς. Πάντοτε εἰς τὰ ὄψα του πρέπει νὰ ἀντηχοῦν οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου: «Ήσθénéησα και έπεσκέψασθέ με» (Μαθ. κε', 36).

Τὸ διὰ τῶν αἰῶνων παράδειγμα τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἀρκοῦντως διδακτικόν. Ἀπὸ ἐν πρώτοις ὀφείλει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν ὁ ἱερεὺς. Καὶ πρωτίστως πρέπει νὰ μὴ λησμονῆ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐκτιμᾷ σημαντικῶς τὸ ἀγαθὸν τῆς υγείας, ἀκολουθοῦσα τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, ὄχι μόνον διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς, ἀλλὰ «καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον» (Μαθ. δ', 23). Οὕτως ὁ Σωτὴρ εἶναι «ἰατρὸς ψυχῶν τε καὶ σωμάτων». Ἡ Ἐκκλησία μας ἰδιαιτέρως εὐχεται «ὑπὲρ νοσούντων, καμνόντων κ.λ.π.» καὶ εὐλογεῖ καὶ ἀγιάζει τὸ σῶμα εἰς πᾶσαν περίστασιν καὶ ἀνάγκην του.

Ἀνάκαθεν ἡ Ἐκκλησία ἐν μέρος τῶν ἐλεημοσυνῶν της διέθετε διὰ τοὺς ἀσθενεῖς. Εἰς τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας ὁ Προεστὼς διὰ τῶν διακόνων καὶ διακονισῶν διένεμε τὰς ἐλεημοσύνας εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην ἐπισχύσεως, ἐν οἷς ἦσαν καὶ οἱ ἀσθενεῖς. «Οἱ εὐποροῦντες δὲ καὶ βουλόμενοι, λέγει ὁ Ἰουστίνος, κατὰ προαίρεσιν (=ἐλευθέραν ἀπόφασιν) ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ, ὃ βούλεται δίδωσι· καὶ τὸ συλλεγόμενον παρὰ τῷ Προεστῶτι ἀποτίθεται, καὶ αὐτὸς ἐπικουρεῖ (=ἔρχεται εἰς βοήθειαν, βοηθεῖ) ὄρφανοῖς τε καὶ χήραις, καὶ τοῖς διὰ νόσον ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν λειπομένοις...»

Ἐκδήλωσις τῆς ἀγάπης τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς εἶναι, ὅτι αὐτὴ συντέλεσεν εἰς τὴν ἐξύψωσιν καὶ καλλιέργειαν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης. Οἱ Ῥωμαῖοι περιεφρόνουν τὴν ἰατρικὴν τέχνην. Δι' αὐτὸ ἐλιθοβόλησαν τὸν πρῶτον ἰατρὸν, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς τὴν Ῥώμην ἐκ Πελοποννήσου. Ἡ πρὸς τοὺς ἰατροὺς ἐχθρότης ἠλαττώθη, ὅταν εἷς μαυριτανὸς ἰατρός ἔσωσε τὸν Αὔγουστον. Ὁ Πλίνιος γράφει, ὅτι ἡ Ῥώμη ἐπὶ ἑξακόσια ἔτη ἔζησεν ἄνευ ἰατρῶν. Εἷς συντηρητικὸς Ῥωμαῖος δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἐξασκῆ ἐν τόσον εὐτελεῖς ἐπάγγελμα, προωρισμένον διὰ δούλους. Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία, ἀποβλέπουσα εἰς τὸν Θεῖον Ἰατρὸν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, ἐθεώρει τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα ὡς ἀκριβῶς καὶ τὸ ἱερατικὸν (Josef Holzner, Παῦλος, μτφρ. Ἱερ. Κοτσώνη, Ἀθῆναι 1948, σελ. 452-453), «Ἀπ' τὸν μέγαν ἀριθμὸ τῶν ἐπιτυμβίων πλακῶν τῶν ἰατρῶν πρέπει νὰ συμπεράνωμε, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐκείνη τὴν ἐποχὴν (τῶν Κατακομβῶν), ἔδινε σημασίαν σὸ νὰ βρῆται ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη στὰ χέρια τῶν Χριστιανῶν. Μία ἑλληνικὴ ἐπιγραφὴ τοῦ β' αἰῶνος ὀνομάζει ἕνα Διονύσιον ἰατρὸν καὶ πρεσβύτερον» (Αὐτόθι, σελ. 528). Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ἦτο συγχρόνως καὶ ἴδρυμα ἰατρικῆς περιθάλψεως, τὴν ὁποίαν παρεῖχε διὰ τῶν ἰατρῶν αὐτῆς, οἱ ὅποιοι πολλάκις ἦσαν κληρικοί. Ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἐμαρτύρησεν «ὁ ἀριστος ἰατρῶν Ζηρόβιος», ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ πρεσβύτερος εἰς τὴν Σιδῶνα (Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἱστορία III, 13). Ὁ Ἐπιφάνιος ὀμιλεῖ περὶ ἐνὸς ἰατροῦ καὶ ἐπισκόπου εἰς τὴν Τιβεριάδα (Ἐπιφάνιου, Κατὰ αἰρέσεων 30,4). Ἐν Λαοδικείᾳ ὑπῆρχεν ὁ Θεόδοτος, ἰατρός καὶ ἐπίσκοπος. Ἐν Ἀγκύρᾳ ἦτο ὁ «Βασίλειος ἐπίσκοπος γνώστης τῆς ἰατρικῆς τέχνης». Γενικῶς ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία εἶχεν εἰς τοὺς κόλπους της πλείστους ἰατρούς, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Χάρονακ ἔχει δημοσιεύσει εἰδικὴν πραγματείαν.

Ἡ ἐξακρίβωσις τῶν ἀσθενῶν ἦτο ἔργον τῶν διακόνων. «Οἱ τῆς Ἐκκλησίας διάκονοι... τοὺς κατὰ σάρκα νοσοῦντας μανθάνεωσαν καὶ τῷ ἀγνοοῦντι πλήθει προσαντιβαλλέτωσαν, ἵν' ἐπιφαίνωνται, καὶ τὰ δέοντα ἐπὶ τῇ τοῦ προκαθεζομένου γνώμῃ παρεχέτωσαν» (ψευδοκλήμ., πρὸς Ἰάκωβον 12). Αἱ χριστιαναὶ γυ-

ναϊκες ἔπαιζον τὸν ῥόλον τῆς ἐπισκεπτοῦ ἀδελφῆς, ἐπισκεπτόμεναι συστηματικῶς κατ' οἶκον τοὺς — πτωχοὺς ἰδίως — ἀσθενεῖς, ὡς πληροφορεῖ ἡμᾶς ὁ Τερτυλλιανός.

Κατὰ τὰς ἐποχὰς τῶν φοβερῶν λοιμῶν ἢ πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς ἀγάπη καὶ φροντίς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ἐξεδηλοῦτο ἐν ὅλῳ αὐτῆς τῷ μεγαλείῳ. Οἱ Χριστιανοὶ μεθ' ὑποδειγματικῆς αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας περιέθαλπον πάντα πάσχοντα, ἀκόμη καὶ τοὺς ἐχθροὺς διώκτας αὐτῶν.

Ὅταν τὸ 250 ἐμάνετο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἡ πανώλης καὶ δὲν ὑπῆρχεν «οἰκία, ἐν ἣ ὄνκ ἔστιν ἐν αὐτῇ τεθηνηκώς», οἱ Χριστιανοὶ παρουσίασαν λαμπρὰ δείγματα ἡρωϊκῆς ἀγάπης. Ὁ ἐπίσκοπος Διονύσιος γράφει τὰ ἐξῆς σχετικῶς: «Οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν ἀδελφῶν μας, ἔνεκα πολὺ μεγάλης ἀγάπης καὶ φιλαδελφίας, παραθεωροῦντες (ἀψηφῶντες) τὸν ἑαυτῶν καὶ δεικνύοντες ἀφοσίωσιν ὁ εἷς εἰς τὸν ἄλλον, ἐπισκεπτόμενοι χωρὶς προφυλάξις τοὺς ἀσθενεῖς, παρέχοντες εἰς αὐτοὺς δαφιλῶς καὶ πλουσιῶς τὰς ὑπηρεσίας των, περιποιούμενοι αὐτοὺς ἐν Χριστῷ, ἀπέθνησκον πολὺ εὐχαρίστως μαζί μὲ ἐκείνους, ἀφοῦ προηγουμένως ἐδέχοντο ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὰ παθήματα καὶ ἐφείλκνον ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ των τὴν ἀσθένειαν τῶν ἄλλων καὶ ἀφοῦ μὲ τὴν θέλησίν των ἐδοκίμασαν τοὺς πόνοους. Καὶ πολλοί, ἀφοῦ παρέσχον εἰς ἄλλους νοσοκομειακὴν περίθαλψιν καὶ ὠδήγησαν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀνάρωσιν, ἀπέθανον, λαμβάνοντες τρόπον τινὰ ἀπὸ ἐκείνους τὸν θάνατον ἐπάνω των... Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ ἄριστοι ἐκ τῶν ἀδελφῶν μας ἔφηναν ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ μερικοὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ οἱ πλέον ἀξιέπαινοι ἐκ τοῦ λαοῦ, εἰς τρόπον ὥστε καὶ τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ θανάτου, ὁ ὁποῖος ἤρχετο λόγῳ πολλῆς εὐσεβείας καὶ ἰσχυρᾶς πίστεως, οὐδόλως νὰ φαίνεται, ὅτι εἶναι κατώτερον τοῦ μαρτυρίου. Μὲ τὰς χεῖράς καὶ μέσα εἰς τὴν ἀγκάλην των ἐσήκωναν τὰ σώματα τῶν ἀγίων, ἔκλειον εἰς αὐτοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ στόματα, τοὺς μετέφερον ἐπάνω εἰς τοὺς ὤμους των, τοὺς ἔλουον καὶ τοὺς ἐστόλιζον μὲ τὴν νεκρικὴν στολήν, διὰ νὰ τύχουν καὶ αὐτοὶ μετ' ὀλίγον τῶν ἰδίων περιποιήσεων, διότι πάντοτε οἱ ἐπιζῶντες μετ' ὀλίγον (λόγῳ τῆς ἐπιδημίας) ἠκολούθουν (εἰς τὸν

θάνατον) τοὺς προαπελθόντας ἀδελφούς. Οἱ εἰδωλολάτραι ὁμως ἔπραττον τελείως τὰ ἀντίθετα. Ἐξεδίωκον ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μόλις εἶχον ἀρχίσει νὰ εἶναι ἀσθενεῖς, ἀπέφευγον καὶ τοὺς φιλάττους των, καὶ τοὺς ἔρριπτον ἡμιθανεῖς εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ ἔρριπτον εἰς τὰ σκουπίδια τοὺς νεκροὺς ἀτάφους, φοβούμενοι τὴν μετάδοσιν καὶ προσέγγισιν τοῦ θανάτου, τὴν ὁποίαν ὁμως δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ ἀποφύγη τις ὅ,τι καὶ ἂν ἐμηχανεύετο».

Ὅταν, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 252, ἐνέσκηψεν εἰς Ἀφρικὴν καὶ ἰδίως τὴν Καρχηδόνα φοβερός λοιμὸς καὶ λιμὸς, οἱ Χριστιανοὶ ἔδειξαν ὑποδειγματικὴν αὐταπάρησιν καὶ ἐθελουσίαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ λοιμοῦ, ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ, διωργανώθη ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν συστηματικῶς ἡ περισυλλογὴ συνδρομῶν, ἡ περιθάλψις τῶν ἀπειροπληθῶν ἀσθενῶν καὶ ἡ ταφὴ τῶν θνησκόντων, ἀνεξαορτήτως θρησκευματος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν ἐκτίμησιν καὶ αὐτῶν τῶν ἔθνικῶν πρὸς αὐτὸν (Δ. Μ π α λ ἄ ν ο υ, Πατρολογία, σελ. 202).

Ὡσαύτως, ὅταν ἐνέσκηψε πανώλης καὶ λιμὸς κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μαξιμίνου, «πάντα δ' οὖν οἰμογῶν ἦν ἀνάπλευα, κατὰ πάντας τε στενωποὺς ἀγοράς τε καὶ πλατείας οὐδ' ἦν ἄλλο τι θεωρεῖν ἢ θρήνους μετὰ τῶν συνήθων αὐτοῖς (=τοῖς εἰδωλολάτραις) ἀλῶν τε καὶ κτύπων», τότε ἔλαμψε πάλιν ἡ ἡρωϊκὴ αὐταπάρησις, αὐτοθυσίαι καὶ ἀγάπη τῶν Χριστιανῶν, περιθάλλουσα καὶ αὐτοὺς τοὺς εἰδωλολάτραις: Τότε «εἰς ὅλα τὰ ἔθνη ἔγιαν φανεραὶ αἱ ἀποδείξεις τοῦ ζήλου καὶ τῆς εὐσεβείας τῶν Χριστιανῶν... Τὸ πρᾶγμα ἔγινε περιβόητον εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅλοι ἐδόξαζον τὸν Θεὸν τῶν Χριστιανῶν καὶ ὠμολόγουν, ὅτι μόνοι αὐτοὶ (δηλαδὴ οἱ Χριστιανοὶ) ἀπεδείχθησαν ἀπὸ τὰ πράγματα εὐσεβεῖς καὶ ἀληθῶς θεοσεβεῖς».

Ἄλλ' ὄχι μόνον ἡ ἀρχαία, ἀλλὰ καὶ ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησία παρουσίασε θαυμασίαν ποιμαντικὴν φροντίδα διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, ὡς θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον τοῦ «Ἐφημερίου».

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΛΦΙΕΡΩΜΑ “ΤΟΙΣ ΥΙΟΙΣ ΚΟΡΕ,”

Εὐτύχημα ἀποτελεῖ τὸ γεγονός, ὅτι παρὰ τὰς ἀκουόμενας, ἔστιν ὅτε, μεμψιμοιρίας καὶ ἱερομιάδας, ὁ ἱεροφαλτικὸς κόσμος ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ, ἰδίως εἰς χρόνους παλαιότερους, πρότυπα εὐλαβῶν ὑμνωδῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν συγχρόνως καὶ ἀριστεῖς περὶ τὴν ἱ. τέχνην. Ὡς τοιοῦτον προβάλλουν ἐνδεικτικῶς, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, οἱ γνωρίζαντες αὐτόν, τὸν διαπρεπῆ μουσικοδιδάσκαλον Κυριακὸν Ἰωαννίδην, ἐπικληθέντα «Καλόγηρον» διὰ τὴν ἀστηρότητα τοῦ ἤθους καὶ τὴν λιτότητα τοῦ βίου. Ὁ αὐδιδμος οὗτος ψαλτωδὸς κατέλιπε πλὴν τῶν ἀξιολόγων μουσικῶν μαθημάτων του, καὶ τὰς ἐκ 1200 χρ. λιρῶν οἰκονομίας του ὑπὲρ ἀγαθοεργῶν σκοπῶν, ἧτοι εἰς διάφορα Νοσοκομεῖα, τὴν Μ. τοῦ Γένους Σχολὴν καὶ ἀναξιοπαθοῦντας ἱεροψάλτας, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν προικοδότησιν ἀπόρων καὶ ἐναρέτων κορασίδων. Πῶς νὰ μὴ ἐνθυμηθῶμεν, ἀκόμη, τὸν ἐκ τῶν νεωτέρων, σεμνὸν ἀλλὰ καὶ ἐνθουσιώδη τῆς πατρίου μουσικῆς μύστην καὶ ἀπολογητὴν, τὸν αὐδιδμον Πρωτονοτάριον τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν Ἐμμαν. Φαρέκων, τὸν κοσμοκαλόγηρον τοῦτον τῶν Ἀμπελοκήπων καὶ χωρὶς ῥάσον κληρικόν, ὁ ὁποῖος ὡς τε Καθηγητὴς ἐν τῷ Ὁδεδεῖ Ἀθηνῶν καὶ μελοποιός, ἀλλὰ καὶ ὑμνωδὸς ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ Πετρακῆ, ἀκόμη δὲ καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Γραμματέως τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς, ἐπὶ σειρὰν 6 Ἀρχιεπισκόπων, σημαντικῶς προήγαγε τὴν ἱερὰν ὑπόθεσιν τῆς Βυζ. Μουσικῆς, γενόμενος, προσέτι, ἰδρυτῆς καὶ ἐπὶ 30ετίαν συντάκτης τοῦ πανελληνίως γνωστοῦ «Ἐγκολπίου Ἐκκλησιαστικοῦ Ἡμερολογίου», τὸ ὁποῖον ἔχει ἀποβῆ πολύτιμος καὶ εὐχρηστος ὁδηγὸς παντὸς κληρικοῦ καὶ ἱεροψάλτου. Παραλλήλως ὅμως ὁ εὐσεβέστατος ἐκεῖνος ἀνὴρ ὑπῆρξεν ἀστηρὸς τὸ ἦθος καὶ ἐργάτης τοῦ καλοῦ ἀθρόου. (Νεκρολογίαν τοῦ ἀειμνήστου ἐδημοσιώσαμεν ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἐνορία» 1958, ἀρ. 173).

Ἄλλ' ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι, ἄξιοι τῆς ἀποστολῆς των ὑμνωδοί, χορεία ὁλόκληρος θεολήπτων καὶ μουσικολήπτων ἀνδρῶν, ἐπωνύμων καὶ ἀνωνύμων, οἱ ὅποιοι ἐκόσμησαν τὰ ἀναλό-

για τῶν Ναῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπηρέτησαν, εἴτε μεγάλων καὶ ἐπιβλητικῶν, εἴτε μικρῶν καὶ πτωχικῶν, ὅπου ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐμελέθουν καί, ὡς ἀηδόνες τῆς Ἐκκλησίας, ἐκελάδουν τόσον διὰ τῆς φωνῆς των, ὅσον καὶ διὰ τῆς χριστιανικῆς των βιοτῆς, «φάλλοντες συνετῶς» καὶ ζῶντες χριστιανοπροεπῶς. Διὰ τῆς τέχνης των δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν καὶ διὰ τῆς μελοποιίας ἐπλούτισαν τὸ ἐκκλησιαστικόν μας «ρεπερτόριον», φροντίσαντες ἐπιμελῶς νὰ μορφώσουν καὶ ἀνταξίους των μαθητάς· οὕτω «ὑμνησαν καὶ ἠγάπησαν τὸν ποιήσαντα αὐτοὺς καὶ ἔστησαν ψαλτφοδοὺς κατέναντι τοῦ Θεοῦ σασηρίου καὶ ἐξ ἠχοῦς αὐτῶν γλοκαίνειν μέλη· ἔδωκαν ἐν ἑορταῖς εὐπρέπειαν...» (Σειρὰ 47, 8-10). Ἰστάμεθα ἐν εὐλαβείᾳ πολλῇ πρὸς τῆς σεπτῆς μνήμης τῶν νεωτέρων τούτων καὶ εὐλαβῶν «Υἱὸν Κορέ». Ἐν ἀγνοίᾳ των ἴσως, προσέφεραν ὑψίστην οὐ μόνον ἐκκλησιαστικὴν ἀλλὰ καὶ ἐθνικὴν ὑπηρεσίαν, συνεχίσαντες μίαν σεπτὴν καὶ μακραίωνα παράδοσιν ἱερᾶς τέχνης καὶ βιώματος χριστιανικοῦ. «Ἄλλ' ἢ θαυμασία αὕτη φάλαγξ (τῶν μυστῶν τῆς ἱ. μουσικῆς Τέχνης) ἔκτοτε ἠραιώθη...», ὡς παρατηρεῖ μὲ θλίβην ὁ ἀοίδιμος Μανουὴλ Γεδεών. Πάντως ὑπάρχουν καὶ σήμερον οἱ μιμηταὶ ἐκείνων. Τιμῶμεν ὅθεν καὶ τοὺς ἐπιζῶντας ἐκπροσώπους τοῦ βυζαντινοῦ ὕφους, οἱ ὅποιοι ἀθροῦβως διαβιῶντες μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑπηρετοῦντες τὴν Ἐκκλησίαν μὲ ἐνθουσιασμόν καὶ πίστιν εἰς τὴν ἀποστολὴν των, κρατοῦν ὑψηλὰ τὸ λάβαρον τῆς ἱερᾶς παραδόσεως καὶ μὲ εὐλάβειαν περισσὴν τὴν ἦν τοῖς ἐνεπιστεύθησαν ἐκεῖνοι ἱερὰν παρακαταθήκην, ἥτοι «ψαλμόν, τὸ τῶν ἀγγέλων ἔργον, ἐκδοθὲν τοῖς ἀνθρώποις». Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, ἂν ἀνελαμβάνετο ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους ζηλωτῶν ἀλλὰ καὶ ἐπαίδωντων ὁ καταρτισμὸς καταλόγων καὶ βιογραφιῶν διαπρεπῶν Ἱεροφαλτῶν, τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ καὶ ἡ δρᾶσις πολλὰ θὰ εἶχε διδάξῃ τοὺς ἐπιγιγνομένους*.

Πρωτος. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

* Ὁ γράφων ηὐτύχησε νὰ γνωρίσῃ ἐν τῇ ἰδιαίτερᾳ του πατριδί δύο φυσιογνωμίας ἱεροφαλτῶν, τῶν ὁποίων τὴν μνήμην διατηρεῖ. Ἄφ' ἑνὸς μὲν τοῦ Παρασκευᾶ Ἀθηναίου (ἢ Μπουραντᾶ) καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ

Νικ. Παπαγεωργίου. Λαμπροὶ ἀμόφτεροι μουσικοί, ἱεροφάνται ἀληθινοί. Ἐλλαβέστατοι, ἀξιοπρεπεῖς καὶ λόγοιοι, ἐχόμενοι δὲ στερεῶς τῶν παραδόσεων τῆς ἁγίας μας Ἐκκλησίας. Ἐφαλλον μὲ τέχνην, μὲ «μεράκι». Ἡ ψαλμωδία των ἀνέβλυξεν ἀπὸ τὴν ἀναγεννημένην καρδίαν των. Ψάλλοντες οἱ δεξιτέχραι οὗτοι ὑμνοῦδοί, ἐγνώριζον νὰ δίδουν ζωὴν καὶ παλμὸν εἰς τοὺς ὕμνους. Δι' αὐτοὺς ἡ θρησκεία ἦτο βίωμα. Ἡ διέλευσίς των ἀπὸ τὴν νῆσον Λέσβου ἀφῆκεν ἴχνη ἀνεξίτηλα καὶ εὐεργετικά. Περὶ τοῦ δευτέρου ἐξ αὐτῶν, μαθητοῦ γενομένου Ραιδεστηνοῦ τοῦ Β' καὶ διδασκάλου τοῦ γραφοντος, ἔγραψεν οὗτος τὰ προσήκοντα εἰς τὰς «Λεσβιακὰς Σελίδας» τοῦ 1948, ἀφιέρωσε δ' εἰς τὴν σεπτὴν του μνήμην τὸ περὶ τῆς «Μουσικῆς τῆς Ὀρθοδοξίας» πονημάτιόν του (Ἀθήναι 1961).

Ἄς ἐπιτραπῆ, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ Λέσβος, πατρίς τοῦ ὀνομαστοῦ ἀρχαίου μουσικοῦ Τερπάνδρου, ἔχει καὶ μακρὰν βυζαντινὴν μουσικὴν παράδοσιν καὶ ἀριθμεῖ μεταξὺ τῶν ἱεροφαντῶν τῆς ἑνα Σ τ μ ο ν Ἀ β α γ ι α ν ό ν, Πρωτοψάλτην γενόμενον τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀθηνῶν, μὲ φωνὴν καταπληκτικῆς ἐντάσεως καὶ ἐκτάσεως, γράψαντα δὲ καὶ μουσικὸν «Τριψίδιον», ἑνα Γ ρ η γ. Κ α λ α γ ά ν η ν, Ἀρχιμανδρότην γεννηθέντα τῷ 1790, χορηγὸν δὲ τῆς παλαιώτου Ριζαρείου Ἐκκλησ. Σχολῆς κ. ἄ. Ἐκ τῶν ἔτι παλαιότερων ἀναφερόμεν Γ ε ώ ρ γ ι ο ν τ ό ν Λ έ σ β ι ο ν (Ντομαβέλλη) καὶ Σταυράκη Ἀναγνώστου. Ἐξ αὐτῶν ὁ μὲν Γ. Λέσβιος, χρισματίας μαθητῆς Γ. τοῦ Κρητῆς καὶ τῶν τριῶν Διδασκάλων Γρηγορίου, Χουρμουζίου καὶ Χρυσάνθου, ἐπενόησε ἴδιον σύστημα μουσικῆς γραφῆς ἀπλοῦστερον τοῦ τῶν διδασκάλων του, τυχὸν καὶ τῆς ἐγκρίσεως τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως, τοῦ Ἱ. Καποδιστριαίου εἰσαγαγόντος τὸ «Λεσβιακὸν σύστημα» ἐπισήμως εἰς τὴν Μουσικὴν Σχολὴν Αἰγίνης ἰδρυθεῖσαν τότε ὑπ' αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ Ὄργανοτροφεῖον Ἀθηνῶν, τοῦ δὲ τότε Προέδρου τῆς Ἱ. Σ. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιεπισκόπου Εὐβοίας Νεοφύτου, ἀνδρὸς φιλομούσου, ἐνισχύσαντος τὸν Λέσβιον τόσον ἠθικῶς ὅσον καὶ ὕλικῶς πρὸς ἔκδοσιν τῆς διτόμου «Ἀνθολογίας» του. Προσέκρουσεν ὁμως εἰς τὴν πείσμονα ἀντίδρασιν τῶν μουσικῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τινῶν τῶν Ἀθηνῶν, οἵτινες ὑπόπτως βλέποντες τὴν εὐρείαν διάδοσιν τοῦ συστήματος τοῦ λόγῳ ἀκριβῶς τῆς εὐχερείας περὶ τὴν ἐκμάθησιν, ἔπεισαν τὸ Πατριαρχεῖον (ἐπὶ Πατριάρχου Ἀνθίμου Στ') νὰ τὸ καταδικάσῃ τὸ (1848). Ἐλάχιστοι πλὴν σήμερον γνωρίζουν τὸ ἐν λόγῳ σύστημα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πατρίδα τοῦ αἰοδιμου ἀνδρὸς, τὴν Λέσβον. Ὁ δὲ εὐπαιδευτος κληρικὸς Γρηγ. Καλαγάνης, ἱερατεύσας εἰς τὰς παροικίας Βιέννης καὶ Μονάχου διετέλεσε βραδύτερον πρῶτος διδάσκαλος τοῦ Ὄθωνος καὶ προστάτης τοῦ κατόπιν περιφήμου Λεσβίου σοφοῦ Δημ. Βεργαράκη, ἐντριβοῦς καὶ τοῦτον καὶ ἀπολογητοῦ τῆς πατρώας Μουσικῆς. (Περὶ αὐτοῦ ἐγράψαμεν εἰς τὰ ὑπὸ τοὺς τίτλους «Ξενομανίας ἀντινομίαι» καὶ «Ψυχῆς ἁρμονία» σημειώματα τῆς παρούσης σειρᾶς). Τέλος σημειοῦμεν, ὅτι καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ περιφήμου «Ἰωακειμείου Ψαλτηρίου», τὰ μέγιστα συνετέλεσε Λέσβιος πάλιν μουσικός, ὁ Κομνηνὸς Ἀμανίτης διὰ τε τῶν ἐδικῶν μελετῶν του καὶ τοῦ ἰδίας ἐμπνεύσεως μονοχόρδου «φθογγομέτρου».

«ΟΥΧ ΙΝΑ ΖΩΜΕΝ ΑΛΛ' ΙΝΑ ΘΕΩ ΖΩΜΕΝ»*

(Σκέψεις περί τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἱερέως)

Γ' Ἡ Προσευχὴ τοῦ Ἱερέως.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Ἐπίσκοπος C. F. D'Arcy λέγει περὶ τῆς προσευχῆς «ὡς ἐνστίκτου τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας», ἀφορᾷ ὅλους τοὺς πιστούς. Ἄλλ' ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ προσεύχεται μὲ ἱερὰν λαχτάραν: «ᾧ Θεέ, ζῶσα ἀλήθεια, ἔνωσέ με μετὰ Σοῦ εἰς παντοτερεὴν ἀγάπην... Εἰς Σὲ μόνον εὐρίσκεται ὅ,τι ἐπιθυμῶ καὶ ὑπεραγαπῶ».

Ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ ἀρπάζεται εἰς τὴν προσευχὴν «εἰς ἄπειρον βάθος ἐκείνου τοῦ αἰῶνος, ἐν ἡδύτητι πολλῇ, ὥστε ξενίζεσθαι τὸν νοῦν ὅλον ὄντα μετέωρον, καὶ ἠροασμένον ἐκεῖ... ὥστε ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εὐχεσθαι καὶ λέγειν, ὡς εἶθε συναπῆλθεν ἡ ψυχὴ σὺν τῇ εὐχῇ». Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπιθυμεῖ τὸν Θεὸν μὲ μίαν ἐπιθυμίαν, ἡ ὁποία θέτει εἰς δευτέραν μοῖραν ὅλας τὰς ἄλλας ἐπιθυμίας, ἐκεῖνος δὲν ἀνεκάλυψε τὸν Θεόν, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία, ἡ σφοδρὰ λαχτάρα, εἶναι τὸ σημεῖον ἐκκινήσεως διὰ μίαν ἀκατάπαυστον προσευχὴν. «Ὁν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ ὁ Θεός. Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεόν τὸν ζῶντα· πότε ἤξω καὶ ὀφθῆσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ;»

Κανεὶς σύνδεσμος τοῦ ἱερέως δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίῃ τὸν σύνδεσμόν του πρὸς τὸν Χριστόν. Ὁ Κύριος τοῦ ἱερέως εἶναι ὁ «ἐκλεκτοῦς ἀπὸ μυριάδων», εἶναι ὁ «Ἀγαπητός». Διὰ νὰ ἐπιτύχη δὲ ὁ ἱερεὺς αὐτὴν τὴν ἔνωσιν του μὲ τὸν Θεόν, ὅσον εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπαιτεῖται συνεχῆς προσπάθεια, μία ἀκατάπαυστος ἀγωνία οὕτως ὥστε «ἡ ἔνωσις τῆς καρδίας καὶ τοῦ πνεύματος νὰ ἀντικρούη ὅλας τὰς ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ: κάθε παράλογον κίνησιν τῆς πεσοῦσης φύσεώς μας. Καὶ αὐτὴ ἡ μωστικὴ πείρα, ἡ ἀδιαχώριστος ἀπὸ τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν ἔνωσιν, ἡμπορεῖ νὰ κερδηθῇ μόνον ἐν τῇ προσευχῇ καὶ διὰ τῆς προσευχῆς». Αὐτὴν τὴν μεγάλην ὑπόθεσιν τῆς ἐνώσεώς μας μετὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπιτυγχάνει, ὡς ἄλλη ἱέρεια, ἡ προσευχή, ὡς λέγει Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς: «Ἡ δὲ τῆς εὐχῆς δύναμις αὐτὴν ἱερουργεῖ καὶ τελεσιουργεῖ τὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεῖον ἀνάστασιν τε καὶ ἔνωσιν, σύνδεσμος οὕσα τῶν λογικῶν πρὸς τὸν Κτίσαντα κτισμάτων». Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς στενοχωρεῖται καὶ διαμαρτύρεται ὅταν

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 344 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

δὲν Τὸν ἐνοχλῶμεν διὰ τῆς προσευχῆς: «Ὁ Θεὸς οὐχ' ὅταν αὐτῶ συνεχῶς ἐντυγχάνωμεν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων, ἀλλ' ὅταν μὴ τοῦτο ποιῶμεν, τότε μάλιστα ἀγανακτεῖ».

Ὁ ἱερὸς ἔχει ὡς πρῶτον Προϊστάμενόν του τὸν Θεόν. Καὶ ὁ Θεὸς ἀναμένει τὴν ἐργασίαν τοῦ δούλου Του καὶ τὴν ἀναφορὰν τῆς ἐργασίας του. Αὐτὴ ἢ ἀναφορὰ γίνεται κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς, «τῆς ἱερᾶς ταύτης βασιλείσης τῶν ἀρετῶν». Ὁ ἱερὸς προσεύχεται: Ὁ αἰώνιος Βασιλεὺς λαμβάνει ἀναφορὰν. Ἄς κρατήσουν ὅλα σιωπῇ καὶ ἄς σταθοῦν εἰς προσοχήν. Κύριέ μου, ἀκούγεται ἡ φωνὴ τοῦ ἱερέως, εὐλογημένον καὶ δοξασιμένον τὸ ὄνομά Σου. Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου. Καταλεθῆτω ἡ ἀντικειμένη παράταξις· ἀφανισθῆτω τῶν ἀλλοφύλων ἢ φάλαγξ, ἀναιρεθῆτω τῆς σαρκὸς ὁ κατὰ τοῦ πνεύματος πόλεμος· μὴ ἔστω τὸ σῶμα τοῦ πολεμίου τῆς ψυχῆς ὀρμητήριοι, ἐπιφανείτω μοι ἡ βασιλικὴ δυναστεία, ἡ ἀγγελικὴ χεὶρ, αἱ χιλιάδες τῶν εὐθνηόντων, ἡ μυριάς τῶν κατὰ τὸ δεξιὸν παρισταμένων, ἵνα πέσῃ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου κλίτους ἢ χιλιάς τῶν πολεμούντων».

Πόσον διαφορετικὸς εἶναι ὁ ἱερὸς ἔπειτα ἀπὸ μίαν φλογερὰν προσευχήν. Δυνατός, αἰσιόδοξος, χαρούμενος, ἀλοιομένος. «Καὶ τινες ἐκ προσευχῆς ἐξιόντες, ὡς ἀπὸ πυρὸς καμίνου ποιοῦνται τὴν ἔξοδον· κούφισμὸν ῥύπον τινος καὶ ὕλης αἰσθόμενοι. Ἐτεροὶ δὲ ὡς ἐκ φωτὸς πεφωτισμένοι καὶ διπλοῖδα ταπεινώσεως καὶ ἀγαλλιάσεως ἡμφιεσμένοι».

Δ' Μυστηριακὴ ζωή.

Λέγεται ὅτι ὁ Φραγκίσκος τῆς Ἀσείζης συνήθιζε νὰ συνοφίζη τὸ κάθε τι εἰς μίαν εὐσεβῆ καὶ σύντομον προσευχήν: «Θεέ μου, Θεέ μου, τί εἶσαι Σὺ καὶ τί εἶμαι ἐγώ». Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπλῶς αὐτοεξέτασις, εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς μετανοίας. Τὸ «τί εἶμαι ἐγώ» ἀντικατοπτριζόμενον εἰς τὸ «τί εἶναι ὁ Θεός», θὰ μοῦ δεῖξῃ τὴν πνευματικὴν γύμνωσιν καὶ πτωχείαν μου καὶ θὰ μὲ ὀδηγήσῃ εἰς μετάνοιαν. Διότι τὸ νὰ διαπιστώσω μόνον μίαν κακίαν μέσα μου ἢ ἔστω καὶ νὰ κατηγορήσω τὸν ἑαυτόν μου δι' αὐτήν, δὲν εἶναι ἀρκετόν. Αὐτὸ τὸ κάμνον καὶ οἱ ἄπιστοι, λέγει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος. «Μὴ τοῖνον ὡς κατηγορῶν σαυτοῦ μόνον τὴν ἁμαρτίαν ἐκπόμπενε, ἀλλὰ καὶ ὡς δικαιωθῆναι ὀφείλων διὰ τοῦ τρόπου τῆς μετανοίας· οὕτω γὰρ δυνήσῃ καὶ τὴν ἔξομολογουμένην ψυχὴν ἐντρέψαι μηκέτι τοῖς αὐτοῦ περιλάπτειν».

Ὁ πιστός, ὁποιοσδήποτε πιστός, ἔχει ἀναμφισβητήτως ἀνάγκην τῆς ἐξαγορεύσεως τῶν ἁμαρτιῶν του «ἵνα δικαιωθῆ». Ὁ ἱερὸς ἔχει ἀνάγκην μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως; Ἀναμφι-

βόλως ναί. Ἐπὶ τὸ ἐρώτημα πρέπει νὰ τεθῆ: Οἱ ἱερεῖς, μετανοοῦμεν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας; Αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξομολογήσεως ἡμῶν τῶν ἰδίων; Ἡ οἰκτρῶς νομίζομεν, ὅτι ἐφ' ὅσον ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν νὰ συγχωρῶμεν τὰς ἁμαρτίας τῶν ἄλλων εἶναι δυνατόν νὰ συγχωρήσωμεν καὶ τὰς ἰδικάς μας; Ἡ νομίζομεν ὅτι αἱ ἰδικαί μας ἁμαρτίαι δὲν ἔχουν ἀνάγκην συγχωρήσεως; Ἡ, ἀκόμη χειρότερον, νομίζομεν ὅτι δὲν κάμνομεν ἁμαρτίας; Δὲν γνωρίζω τί ἀπὸ ὅλα αὐτὰ συμβαίνει. Ἐν πρᾶγμα εἶναι γνωστὸν καὶ μᾶλλον βέβαιον: Ὅτι τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν, κατ' ἀναλογίαν, τῶν Χριστιανῶν ποὺ δὲν ἐξομολογοῦνται, ἀποτελεῖται ἀπὸ κληρικοῦς.

Κοινωνοῦμεν συχνὰ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου. Τόσον συχνά, ὥστε θὰ ἔπρεπε ἢ νὰ ἔχωμεν τελειῶς ἐξαγιασθῆ, ἢ νὰ ἔχωμεν ἐξαφανισθῆ, ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ἐξ αἰτίας τῆς ἀσυνειδησίας μας. Κοινωνοῦμεν, λοιπὸν, συχνά. Προπαρασκευαζόμεθα δι' αὐτό, ὅπως θὰ ἔπρεπεν εἰς ἱερεῖς; Ἡ, τοῦλάχιστον, δεικνύομεν τὸν ἴδιον ζῆλον καὶ τὴν ἴδιαν προετοιμασίαν, τὴν ὁποίαν ἀπαιτῶμεν ἀπὸ τοὺς πιστοὺς μας; Ὅταν ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος ὠμίλει πρὸς τοὺς Κατηχουμένους ἔλεγε σχετικῶς: «Τὸν μὲν γὰρ τοῖς ἱεροῖς τούτοις καὶ φρικτοῖς μέλλοντα προσεῖναι μυστηρίοις ἐρηγορεῖναι χρὴ καὶ διεγνῆρθαι, πάσης βιωτικῆς φροντίδος εἶναι καθαρὸν, πολλῆς γέμειν σωφροσύνης, πολλῆς προθυμίας, πάντα τῶν μυστηρίων ἀλλότριον λογισμὸν ἐξορίζεν τῆς διανοίας, καὶ πάντοθεν καθαρὸν παρασκευάζει τὸν οἶκον, ὥσπερ αὐτὸν ὑποδέχεσθαι μέλλοντα τὸν βασιλεῖα. Τοιαύτη τῆς ὑμετέρας διανοίας ἢ παρασκευῆ, τοιοῦτο παρ' ὑμῖν οἱ λογισμοί, τοιαύτη τῆς ψυχῆς ἢ προαίρεσις». Καὶ αὐτὰ ἰσχύουν διὰ τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, δηλαδὴ δι' ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐγεύθησαν ἀκόμη τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ, διὰ τοὺς ἀτελεστερόους, τί θὰ ἴσχυε διὰ τοὺς ἱερωμένους, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον τὴν ἐξουσίαν νὰ διαχειρίζονται τὴν θείαν Χάριν, διὰ μέσον τῶν ὁποίων ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ γίνεται κτήμα τῶν πιστῶν; Λοιπὸν ἀδελφοί, «διορθώσαντες ἑαυτούς, οὕτως εἰσέλθωμεν, καὶ μετὰ καθαροῦ συνειδότος ἀπολάβωμεν τῆς ἱερᾶς τραπέζης· τοῦτο γὰρ ἐστὶν μετασχεῖν κοινωνίας».

Ἐνας μέγας κίνδυνος ἐν σχέσει πρὸς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν, δι' ὅλους τοὺς πιστοὺς, πολὺ δὲ περισσότερον διὰ τοὺς ἱερωμένους, εἶναι ἡ συνήθεια. Ἡ ἐξοικειώσις μὲ τὴν ἱερότητα τῆς διακονίας μας καὶ τὰ φρικτὰ μυστήρια. «Μέγα γὰρ ἡ συνήθεια, λέγει ὁ Ἅγιος Ἰσίδωρος, καὶ δεινὸν εἰς φύσιν καταστήναι· δευτέραν γὰρ εἶναι φύσιν τὴν συνήθειαν τινὲς ἀπεφῆραντο. Ἄλλοι δὲ τὴν φύσιν ὑπὸ τῆς συνήθειας νικᾶσθαι ὠρίσαντο, φῆσαντες· πέτρων

κοιλάνει ραγίς ὕδατος ἐνδελεχοῦσα. Καίτοι τί πέτρας σκληρότερον; Τί δὲ ὕδατος μαλακώτερον; Ἄλλ' ὅμως τῇ συνεχείᾳ τῆς πληγῆς περιεγένετο τῆς φύσεως». Ἀπὸ αὐτῆν τὴν συνήθειαν, ἣ ὁποία δημιουργεῖ τὴν πνευματικὴν νάρκην καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπιφέρει τὸν πνευματικὸν μαρασμὸν καὶ θάνατον, εἶναι ἀνάγκη νὰ φυλαχθῶμεν, ἢ, ἂν πρέπει διαφορετικώτερον νὰ λεχθῆ, νὰ ἀπαλλαγῶμεν. Ἐνα θαυμάσιον τρόπον μᾶς ὑποδεικνύει ὁ ἱερός Χρυσόστομος: τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. «Ἐνθα φόβος, εὐκόλως λύεται συνήθεια, κἂν σφόδρα χρονία τις ἦ ἀναγκαία».

Ἐλευθερωμένοι ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς συνηθείας καὶ μὲ δολονὲν αὐξανόμενον τὸν ζῆλόν μας ἄς μετέχωμεν ἐνεργῶς, ἐνσυνειδήτως, διακαῶς, εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν, μὲ τὴν ἱερὰν λαχτάραν τοῦ νεοφύτου, μὲ τὸ δέος τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὁ ὁποῖος ἔλαβε μὲν τὴν ἄφεσιν, αἰσθάνεται ὅμως τὴν ἀναξιότητά του καὶ ὁ ὁποῖος μὲ τρέμοντα χεῖλη πλησιάζει εἰς τὸ Ποτήριον τῆς Ζωῆς.

Ἐπειδὴ «πέφυκεν ὡς τὰ πολλὰ τὸ τῶν ἀρχομένων πλήθος ὡσπερ εἰς ἀρχέτυπον τινὰ εἰκόνα τοὺς τῶν ἀρχόντων τρόπους ὁρᾶν καὶ πρὸς ἐκείνους ἑξομοιοῦν ἑαυτούς» καὶ ἐπειδὴ «καιρὸς τοῦ ἀρξασθαι τὸ κρῖμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ», «δίκαιον γὰρ τοὺς τιμῆ καὶ ἀξία ὑπερέχοντας, τούτους, εἰ ἁμάρτοιν, καὶ ἐν ταῖς τιμωρίαις πλεονεκτεῖν» καὶ ἐπειδὴ σκοπὸς μας εἶναι «οὐχ ἵνα ζῶμεν, ἀλλ' ἵνα Θεῷ ζῶμεν», διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀνανεώσωμεν τὴν ἀφιέρωσίν μας καὶ νὰ ἀποφασίσωμεν ἀπαξ διὰ παντός, ὅπως «μὴ φαινόμεθα τῆς θαυμασίας ἀρετῆς κακοῖς ζωγράφοι, μᾶλλον δὲ ζωγράφων οὐ φαύλων ἴσως, τῶν δὲ πολλῶν φαύλων ἀρχέτυπον ἢ τῆς παρουσίας μὴ πόρρω θέωμεν, ἄλλους ἱατρεῖον ἐπιχειροῦντες αὐτοὶ βρῶντες ἔλκεσι».

Ἐξω ἀπὸ κάθε ναὸν ὑπάρχει μία καμπάνα. Ὁ σκοπὸς τῆς εἶναι νὰ καλῆ τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ νὰ ἐξαγιασθοῦν. Καλὸς καὶ ἅγιος ὁ ρόλος τῆς. Ἄλλ' αὐτὴ ἢ ἰδία οὐδέποτε εἰσέρχεται εἰς τὸν Ναόν. Εἶναι μακρὰν ἀπὸ κάθε ἁγιασμοῦ: «Γῆ οὐ βροχομένη». Τοιοῦτοτρόπως καταντοῦν πολλοὶ ἱερεῖς, τοὺς ὁποῖους παρέσυρε τὸ «ποτάμι τῆς συνηθείας», οἱ ὁποῖοι ἐλησμόνησαν τὴν ἀποστολήν των καὶ ὅτι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἔχουν νὰ λογοδοτήσουν καὶ διὰ τὴν ψυχὴν, τὴν ὁποῖαν ὁ Θεὸς ἔβαλε εἰς τὰ στήθη των. Ἄλλ' ὁ ἱερεὺς δὲν εἶναι ἢ ἄψυχος καὶ κρῖνα καμπάνα τοῦ ναοῦ. «Ὡσπερ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν νόμων ἀρχόμενος, ἔμψυχος ἐστὶ νόμος, οὕτω καὶ ἱερεὺς ὑπὸ τῶν θεσμῶν βασιλευόμενος, κανὼν ἐστὶν εὐφθογγος». «Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες, μὴ παίζωμεν εἰς τὰ θεία».

(Τέλος)

Οἶκον. ΚΩ/ΝΝΟΣ ΜΙΧ. ΦΟΥΣΚΑΣ
Πτηχιούχος Θεολογίας—Διδάκτωρ Φιλοσοφίας.

ΤΟ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΝ ΚΑΘΗΚΟΝ ΜΑΣ

Πολλά τὰ καθ' ἡμέραν ἐγκλήματα. Τὰ μαθαίνουμε καὶ ἀπὸ τὸν ἡμερήσιο τύπο. Περίλυπος γίνεται ἡ ψυχὴ μας στὸ ἀκουσμα τῶν διαδραματιζομένων. Ἔχομεν θύματα, τὰ ὁποῖα καὶ θρηνοῦμεν. Αὐτὰ εἶναι ὅσων ἀφαιρεῖται μὲ τὸ ἐγκλημα ἢ ζωὴ. Καὶ χάνεται μιὰ ζωὴ, καὶ μάλιστα καὶ μιὰ ψυχὴ, ἂν πέθανε στὴν ἁμαρτία, ὁπότε τὸ κακὸ εἶναι ἀκόμα μεγαλύτερο. Τότε ἔχομεν δύο θύματα, τὸ ἓνα τῆς ζωῆς, τὸ ἄλλο τῆς ψυχῆς, ποῦ κι' αὐτὴ, γιατί ἔζησε τὴ ζωὴ τῆς ἀπωλείας, ἔχασε τὴν αἰώνιο σωτηρία.

Ἄλλα στὸ ἐγκλημα ἔχομε καὶ ἓνα ἄλλο θῦμα καὶ εἶναι ὁ φονιάς ποῦ ἔγινε ὄργανο τοῦ κακοῦ. Ὡ! τὸν ταλαίπωρο κι' αὐτόν, πόσο δυστυχῆς εἶναι! Καὶ πῶς νὰ μὴν εἶναι; Ποιὸς κάνει τὸ ἐγκλημα καὶ εἶναι εὐτυχῆς; Ποιὸς ἀφαιρεῖ ζωὴ καὶ δὲν ἔχει τύψεις; Καὶ ἡ τύψις αὐτῆ τί ἄλλο εἶναι ἢ ἓνα μαστίγωμα; ποῦ εἶναι πολλάκις τόσο δυνατό, ὥστε ὁ φονιάς νὰ προτιμᾷ τὸ θάνατο ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἀκριβῶς γιατί δὲν ὑποφέρει τίς τύψεις. Καὶ λέγει ὁ δυστυχῆς, ὅπως διάβασα σήμερα 24/5 στὸ «Ἔθνος». «Τὼχω μετανοιῶσει — πάω χαμένος μ' αὐτὸ τοῦ ἔκαμα, κατέστρεψα τὸ σπῆτι μου».

Ἐνικήθη ἀπὸ ἓνα πάθος ποῦ τοῦ ὥπλισε τὸ χέρι κατὰ τοῦ θύματός του. Δὲν μπόρεσε νὰ νικήσῃ τὸν πειρασμὸν καὶ νὰ συκρατηθῆ. Καὶ ναί μὲν ἱκανοποίησε τὸ πάθος μὲ τὴ διάπραξι τοῦ ἐγκλήματος, ἀφήρησε τὴ ζωὴ, καὶ μετὰ ... τότε αἰσθάνθηκε μέσα σὲ πόσο πέλαγος δυστυχίας ἐβυθίστηκε.

Λυπούμεθα τὰ θύματα ποῦ χάσανε πρόωρα τὴ ζωὴ τους. Μὰ θὰ ἠθέλαμε νὰ ρίψουμε τὸ λίθο τοῦ ἀναθέματος καὶ στὰ θύματα ποῦ ἔγιναν ὄργανα τοῦ κακοῦ; Ἄρραγε δὲν ἀνήκει καὶ γι' αὐτοὺς καμμιά συμπόνοια; Καὶ ἡ μὲν πολιτεία θὰ κρίνῃ τὴ πράξι καὶ δίκαια θὰ πληρώσῃ τὸ φονιά. Ἄλλα ἐγὼ καὶ σὺ τί θὰ εἶχες νὰ εἰπῆς γι' αὐτό; Ἐ! τὸν κακοῦργο! Ἄλλ' ἐγὼ τὸ κακοῦργο αὐτὸν πολλάκις τὸν εἶδα μετὰ τὸ ἐγκλημα, ὄχι μόνον νὰ ἐκφράζῃ τὴ λύπη του γιὰ τὴν ἔκαμα, ὄχι μόνον νὰ ἔχῃ χάσει τὸν ὕπνο του καὶ τὴν ἡρεμία του ἀπὸ τίς τύψεις ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ φρενοκομείου ἐνίοτε νὰ φθάσῃ ἀπὸ τὴν ἀπελπισία του.

Ποιὸς ποῦ θὰ φθάσῃ σ' αὐτὸ τὸ κατάντημα δὲ θὰ ἠθελε νὰ προλάβῃ αὐτὴ τὴ συμφορὰ; Ποιὸς δὲν θὰ ἠθελε νὰ ζήσῃ μιὰ ζωὴ ἐλεύθερη, ἡσυχῇ, ἀνθρώπινη, χριστιανικῇ; Κανείς. Καὶ κανείς δὲν εἶναι ἀπ' ὅσους εἶδα, μέσ' τὰ 25 χρόνια ποῦ δούλεψα στὶς φυλακές, ποῦ νὰ μὴν ἔχουσε μαῦρο δάκρυ γιὰ τὸ κακὸ ποῦ ἔκαμα στὸν συνάνθρωπό του, γιὰ τὴν δυστυχία ποῦ δημιούργησε στὸν ἑαυτό του καὶ στὸ περιβάλλον του.

Και ἔρχεται αὐτὸς τώρα — κάλλιο ἀργά παρά ποτὲ — μὲ τὴ μετάνοια καὶ λέγει: "Ἄχ νὰ εἶχα χαρακτῆρα, νὰ εἶχα τὴ δύναμι νὰ τ' ἀποφύγω, νὰ εἶχα μόρφωσι χριστιανική, νὰ εἶχα ἐφόδια πνευματικά καὶ ἠθικά. "Ἄχ καὶ ἄχ... Καὶ σὰν ἄνοιγε τὸ Εὐαγγέλιον πού τοῦ ἔδιδεν γιὰ νὰ διαβάξῃ, νὰ φωνάξῃ καὶ νὰ λέγῃ. "Ἄχ νὰ εἴξευρα Εὐαγγέλιον, νὰ ὑπῆρχε χέρι πού νὰ μοῦ τὸ εἶχε δώσει πρὶν κάμω τὸ ἔγκλημα γιὰ νὰ φωτισθῶ καὶ νὰ μὴ τὸ κάμω. Ἄχ! νὰ ὑπῆρχαν στόματα νὰ μὲ κατηχήσουν νὰ παύσω νὰ μισῶ, νὰ κόψω τὴν ἔχθρα, ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὸ σατανικὸ πάθος κ.λ.π.

"Ἄγιοι πατέρες καὶ ἀδελφοὶ συνεφημέριοι! Συγχωρᾶτε με. Δόστε στὰ λογικὰ πρόβατά σας, σ' ὄλους τοὺς ἐνορίτας σας ἀπὸ μιὰ Καινὴ Διαθήκη καὶ ὁ Θεὸς θὰ ἐργασθῇ στὴ ψυχὴ αὐτῆ καὶ θὰ κάμῃ τὸ θαῦμά του. Θάρθη ὥρα πού κάποτε θὰ τὴν ἀνοίξῃ καὶ θὰ αἰσθανθῇ τὴ θαυματουργὴ ἐπίδρασί της. Πάρτε θέσι στὸ κάθε ἐνορίτη σας, κοντὰ στὸν ὑποπτο, στὸν ἀσθενῆ στὴ πίστι, στὸ δύστροπο, στὸ φίλερι, στὸ μέθυσο, στὸν κακόν, θέσι στοργικοῦ πατέρα, κατηχητοῦ, ἐξαντλήσατε τὸ πᾶν, μιὰ προσευχή, ἓνα λόγο, μιὰ νοηθεσία, μιὰ καθοδήγησι στὸ διάβασμα τοῦ Εὐαγγελίου πού τοῦ δώσατε. Κάμετε τὰ δυνατὰ καὶ τὰ ἀδύνατα περὶ τοῖς ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ».

Ἀφοπλίσατε τοὺς ἐγκληματίες, πού ὅταν ἔρχονται στὴ φυλακὴ καὶ ἀκοῦνε τὸ κήρυγμα, τὴ κατήχησι στὸν ὄμιλο τῆς Γραφῆς, στὴ μελέτη τοῦ Εὐαγγελίου, διαμαρτύρονται ἐναντίον μας τῶν παπάδων, ὅταν λέγουν — ἂν εἶναι δίκαιο ἢ ἄδικο ὁ Θεὸς ξεύρει — «γιατὶ δὲν μᾶς τὰ λέγατε πρὶν, ὥστε νὰ προφυλαχθῶ καὶ ν' ἀποφύγω τὸ ἔγκλημα καὶ μὴ γίνῃ αὐτὸ τὸ μεγάλο κακὸ πού ἔγινε!» Καὶ τότε ἔχεις κάμει ὡς ποιμένας τὸ καθῆκόν σου καὶ μένεις ἡσυχος γι' αὐτό, καὶ τὰ θύματα τοῦ ἐγκλήματος, τὰ θύματα τῆς ἀμαρτίας, τὰ ὄργανα τοῦ διαβόλου, τὰ ἔσωσες σύ, ὅσα ἔσωσες, πού ἔγινες ὄργανο Ἐκείνου, πού σέ ἔστειλε νὰ σώσῃς ἐκείνους, γιὰ τοὺς ὁποίους εἶπε «δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἰατροῦ οἱ ὑγιεῖς, ἀλλ' οἱ ἄρρωστοι» (Ματθ. θ' 12) καὶ γιὰ τοὺς ὁποίους ἔχουσε τὸ λυτρωτικὸ του αἷμα (Ρωμ. ιδ' 15).

Ἄν πῆρα τὴ πέννα νὰ τὰ γράψω αὐτὰ τὰ λίγα λόγια πού ἀπευθύνω πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, πού, χωρὶς νὰ ἀμφιβάλλω κάνουν τὸ καθῆκόν τους, ἀναγκάσθηκα νὰ τὰ βγάλω ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴ καρδιά μου, τοῦτο τὸ ἔκανα γιὰτὶ καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὴ μακρὰ πνευματικὴ μου πείρα στὶς φυλακὰς ἐδιδάχθην ὅτι ἔχουμε, δόξα τῷ Θεῷ, καλὸ ὕλικὸ γιὰ διάπλασι, ἔχουμε, ὅπως λέγουν οἱ ποινικολόγοι, κατὰ κανόνα ἐκ περιστάσεως καὶ ὄχι καθ' ἕξιν ἐγκληματίας. Καὶ εἶναι οὗτοι δεκτικοὶ φωτισμοῦ καὶ διορθώσεως, πού

ΑΝΘΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΚΗΠΟΝ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ
ΑΠΟ ΤΟΝ κ. ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

Ἄν μπορούσε ἡ ψυχὴ ν' ἀγαπήσει τὸ Θεὸ ἀληθινά, ὄντας κλεισμένη στὴ χώρα τῶν παθῶν, δὲ θάτανε δύσκολο νὰ ρωτήξει καὶ νὰ μάθῃ τὰ μυστήρια τὰ πνευματικά. Ἄλλὰ εἶναι φανερὸ πὼς δὲν ὠφελεῖ σὲ τίποτα τὸ νὰ τὰ μάθῃ κανένας καὶ νὰ τὰ γνωρίσει, ὄντας μέσα στὰ πάθη, μήτε μποροῦνε οἱ γνώσεις ν' ἀνοίξουνε τὴν θύρα τῆς καθαριότητος. Πούνε κλεισμένη προστά μας. Ἄν ὁμως σβύσουνε τὰ πάθη ἀπὸ τὴ ψυχὴ, τότες ὁ νοῦς φωτίζεται καὶ φτάνει στὸν καθαρὸν τόπο τῆς φύσης, καὶ δὲν χρειάζεται νὰ ρωτήξει τίποτα, ἐπειδὴ βλέπει ὀλοφάνερα τὰ ἀγαθὰ πού βρίσκονται σ' αὐτὸν τὸν τόπο, ὅπως οἱ αἰσθήσεις μας, δὲν αἰσθάνονται τὴ φύση ρωτῶντας καὶ μαθαίνοντας, ἀλλὰ κάθε μία ἀπὸ δαῦτες αἰσθάνεται, φυσικὰ καὶ δίχως ρώτημα, τὰ πράγματα πού συναπαντᾷ, ἐπειδὴς δὲν γίνεται κανένα δασκάλεμα ἀνάμεσα στις αἰσθήσεις καὶ σὲ κείνα πού αἰσθανόμαστε. Ὁ τυφλὸς, ὅσα καὶ νὰ τοῦ πούνε γιὰ τὴ μεγαλοπρέπεια τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ φεγγαριοῦ, καὶ γιὰ τὸ πλήθος τῶν ἀστεριῶν, καὶ γιὰ τὴ λάμψη πῶχουνε τὰ πολύτιμα πετράδια, μονάχα μὲ λόγια καταλαβαίνει καὶ κρίνει τὴν ὠραιότητα πῶχουνε, ἀλλὰ ἡ γνώση του βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὴ χαρὰ πού θάνοιωθε ἂν τᾶβλεπε. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τὴ θεωρία τὴν πνευματικὴν γιὰτὶ ὁ νοῦς πού θεωρεῖ τὰ κρυφὰ μυστήρια τοῦ πνεύματος, ἂν ἔχει τὴ φυσικὴ του τὴν ὑγεία, θεωρεῖ καθαρὰ τὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ, καὶ δὲ ρωτᾷ γιὰ νὰ μάθῃ, ἀλλὰ ἀλλάσσεται μὲ τὴν εὐφροσύνη τῶν μυστηρίων πού βρίσκονται στὸν καινούργιον κόσμον ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἐλευθερία τῆς θέλησῆς του, ἀναλέγως τὴ θερμὴ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδας στὸ Χριστό, ὅπως ἔγραψε ὁ μακάριος Παῦλος «ὁ βλέπομεν, τί καὶ ἐλπίζομεν; δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα.

θὰ ἤθελαν, μὲ τὴν ἀναζήτησι τοῦ «Ἀπολωλότος», νὰμποῦν μέσα στὴ μάνδρα, πού θὰ τοὺς παρεῖχεν ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία τροφὴν καὶ γαλήνη μὲ τὸν συνεκκλησιασμόν, τὴν προσευχὴν ἐπὶ τὰ Θεῖα Μυστήρια καὶ πρὸ παντὸς τὴν ἀγάπην καὶ ἀλληλεγγύην τῶν πιστῶν τέκνων τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ εἶναι συντεταγμένοι καὶ αὐτοὶ μὲ μιὰ ζωὴ, πού θὰ τοὺς κάμῃ καλοὺς καὶ χρησίμους στὴν Ἐκκλησία, στὴ κοινωνία, στὴν οἰκογένεια καὶ σ' ὅλους τοὺς συνανθρώπους των (Ἐφεσ. β', 3,4-10).

Ἄρχιμ. ΠΡΟΚ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

«ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΣ»

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΠΙΣΤΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ
ΨΥΧΩΦΕΛΗ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΩΔΗ

Α Π Ο Τ Η Ν Ε Ε Ο Λ Ο

Υπό ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

Τὸ Μάννα πού ἔστειλεν ὁ Θεὸς στοὺς Ἑβραίους
μέσα στὴν ἔρημο, μᾶς φανερώνει τὴν Πρόνοιά του
γιὰ τὶς ἀνάγκες μας.

Στὴ βροχὴ τοῦ Μάννα μέσα στὴν ἔρημο, ἐγὼ βλέπω
ὀλοφάνερη τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο.
Κάθε ἡμέρα τῶν Ἑβραίων μέσα σ' ἐκείνη τὴν ἐρημία,
τὴν παρομοιάζω μὲ τὴν ἐπίγεια ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου,
πού καὶ χίλια χρόνια κι' ἂν διαρκέσῃ, εἶναι «ὡς ἡμέρα
ἢ χθές, ἥτις διῆλθε»· σὰν τὴν χθεσινὴν ἡμέρα πού
ἐπέρασε (Ψαλμ. πθ', 4).

Τὰ δύο κιλά τοῦ Μάννα, πού τοὺς ὠρίσε νὰ παίρ-
νουν, εἶναι ἡ τροφή πού χρειάζεται ἓνας ἄνθρωπος γιὰ
νὰ συντηρηθῆ. Ἀπὸ τὸ Μάννα πού ἐσύναζε τακτικὰ
κάθε Ἑβραῖος, μπορούσε νὰ διατηρηθῆ πολὺ καλά,
χωρὶς νὰ πεινάσῃ· κι' ἀπ' αὐτὰ πού συνάξει ὁ καθένας
μας ἀπὸ τὴν καθημερινή του δουλειά, μπορεῖ νὰ περνᾷ
καὶ μπορεῖ νὰ τρέφεται, χωρὶς νὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὴν πείνα.
Τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον, δὲν ἔχουνε γιὰ τὸν Ἑβραῖο
καμμιά σημασία γιὰ τὴν ζωάρκειά του. Τοῦ φθάνουν
τὰ δυὸ κιλά. Τὰ περισσότερα καὶ τὰ ὀλιγώτερα, δὲν
τοῦ φέρνουνε οὔτε ἐπάρκεια περισσότερη, οὔτε κι'
ἔλλειψη· «Καὶ συνέλεξαν ὁ τὸ πολὺ, καὶ ὁ τὸ ἔλαττον.
Καὶ μετρήσαντες οὐκ ἐπλέονασεν ὁ τὸ πολὺ, καὶ ὁ τὸ
ἔλαττον οὐκ ἠλαττόνησεν» (Ἐξοδ. ιστ', 17-18).

Κι' ἐμάζεψαν ἄλλος περισσότερο, κι' ἄλλος λι-
γώτερα. Κι' ὅταν τὰ ἐμετρήσανε, δὲν εὔρεθῆκανε νᾶ-
χουνε μεταξὺ τους καμμιά διαφορά.

Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος εἶναι διδασκαλία ὀλιγάρκειας γιὰ τὸν ἄνθρωπο· καὶ τοῦ δείχνει, πῶς ὅριο τῆς ἐπιθυμίας του πρέπει νᾶναι ἡ καθημερινὴ ἀνάγκη τῆς συντήρησής του, μὲ τὴ σκέψη, πῶς κι' ἂν συνάξῃ περισσότερα, δὲν ἔχει νὰ κερδίσῃ τίποτα· «Ἐν μέτρον τῇ φύσει τῆς ἐδωδῆς ἐπὶ πάντων ἐστίν, ἢ πρὸς ἡμέραν ἀπόλαυσις, ἐν ᾗ καὶν πολλαπλάσια παρασκευασθῆ τῆς χρείας, ἢ γαστήρ τὰ ἴδια μέτρα διαβῆναι φύσιν οὐκ ἔχει, οὐδὲ τῇ ἀπληστία τῆς παρασκευῆς συνεκτείνεται». (Migne 796). Ἐνα μέτρο ὑπάρχει σχετικὰ μὲ τὸ φαγητό μας γιὰ ὅλους μας, ἢ καθημερινὴ μας ἀνάγκη. Γιατὶ κι' ἂν ἐτοιμάσωμε περισσότερο, μᾶς εἶναι ἀνωφέλετο, γιατί ἡ κοιλιά μας δὲν μπορεῖ νὰ χωρέσῃ περισσότερο, οὔτε μεγαλώνει κι' αὐτὴ μαζὶ μὲ τὴν ἀπληστία μας. Ὅσοι εἶναι πλεονέκτες στὴ ζωὴ μας αὐτὴν, μοιάζουνε μ' ἐκείνους τοὺς Ἑβραίους, ποὺ παρὰ τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ἤθελαν νὰ μαζεύουνε περισσότερο καθημερινῶς Μάννα, γιὰ νὰ τῶχουνε κατόπιν. Μὰ τὸ Μάννα ἐκεῖνο δὲν τοὺς ἐχρησίμευσε καθόλου. Παρόμοια δὲν χρησιμεύουνε καὶ στοὺς πλεονέκτες τὰ περισσὰ τους θησαυρίσματα. Στούς Ἑβραίους τὸ περισσότερο Μάννα, ποὺ τυχὸν ἐσύναζαν, ἐσκουλήκιαζε τὴν ἄλλην ἡμέρα καὶ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ τὸ φᾶνε. «Καὶ ἐξέξεσε σκώληκας, καὶ ἐπῶζεσε». Ἐβγαλε σκουλήκια, κι' ἐβρώμισε» (Ἐξοδ. ιστ'. 20). Καὶ τὰ περισσὰ πλούτη στὸν ἄνθρωπο, ἂν δὲν σκουληκιάζουνε κι' αὐτὰ στὸν κόσμον μας αὐτόν, γεννοῦνε σκουλήκια γιὰ τὴν ἄλλη ζωὴ· ἢ γίνονται ὅλως διόλου περιττὰ καὶ ἄχρηστα γι' αὐτόν ποὺ τὰ συναθροίζει. Γιατί, ἅμα τὸν σκεπάζουνε τὰ χῶματα τοῦ τάφου, ποὺ σίγουρα ἐκεῖ θὰ καταλήξῃ, δὲν μπορεῖ, μὲ κανένα τρόπο, νὰ μεταχειρισθῆ, τὰ ὅσα ἐθησαύριζεν ἐδῶ. Οὔτε καὶ ξέρει ποῦ θὰ καταντήσουν καὶ ποιοὺ τέλος θ' ἄχουνε. «Ἄ δὲ ἡτοίμασας τίνι ἔσται» (Λουκ. ιβ', 10).

Ἐκεῖνο ποὺ παράγγειλε, ἀπὸ μέρους τοῦ Θεοῦ, ὁ

Μωϋσῆς στοὺς Ἑβραίους γιὰ τὸ Μάννα· «μηδεὶς καταλειπέτω ἀπ' αὐτοῦ τὸ πρῶτον», κανεὶς νὰ μὴν ἀφήνη ἀπ' αὐτὸ γιὰ τὴν ἄλλην ἡμέρα, (Ἐξοδ. στ', 19)· τὸ ἴδιο ἀκριβῶς μᾶς ἐδίδαξε κατόπιν καὶ ὁ Χριστός, πού ἐπῆρε σάρκα καὶ ὁσπᾶ γιὰ τὴν σωτηρία μας· καὶ λέει στὸ Εὐαγγέλιό του γι' αὐτοὺς πού τὸν ἀκολουθοῦνε· «Μὴ μεριμνᾶτε περὶ τὴν αὔριον» (Ματθ. στ', 24).

Καὶ μὲ τὴ διδασκαλία του αὐτὴν ὁ Κύριος δὲν μᾶς ἀπαγόρευσε νὰ φροντίζωμε γιὰ καθετὶ πού εἶναι σύμμετρο καὶ χρειάζουμενο, γιὰ μιὰ φρόνιμη καὶ συνετὴ ζωὴ. Ὁχι, δὲν τὸ ἔκανε αὐτό. Ἀλλά, ὅπως ἐγὼ κρίνω, μᾶς ἀπαγόρευσε τὴν ἀλόγιαστη καὶ ὑπερβολικὴ γιὰ τὰ ὕλικά πράγματα φροντίδα καὶ μέριμνα. Δὲν μᾶς ἀπαγόρευσε νὰ ἐργαζώμαστε καὶ νὰ προνοοῦμε συνετὰ γιὰ τίς ἀνάγκες μας, καὶ γιὰ νὰ συντηρηθοῦμε καὶ γιὰ νὰ ντυθοῦμε· γιατί γι' αὐτὰ πρέπει νὰ φροντίζη ὁ καθένας μας, γιὰ νὰ μπορῆ ἔτσι καὶ ὁ ἴδιος νὰ συντηρῆται, μὰ καὶ νὰ διατηρῆ τοὺς ἰδικούς του καὶ τοὺς τριγύρω του· κι' ἂν τοῦ λάχῃ περίστασις, κι' αὐτοὺς πού εἶναι δυστυχησμένοι καὶ ἀναγκασμένοι.

Μᾶς ἀπαγόρευσε μονάχα ἐκείνη τὴ βαρεὴ καὶ ὀχληρότατην ἀπασχόλησίν μας, πού δὲν γνοιάζεται γιὰ τίποτες ἄλλο, παρὰ πῶς νὰ μαζεύῃ καὶ νὰ θησαυρίζη· καὶ κοπιάζει καὶ ἀγωνίζεται καὶ ἰδροκοπᾶ γιὰ νὰ σωριάζη πλούτη καὶ ἀγαθὰ, περισσότερα ἀπ' αὐτὰ πού μᾶς χρειάζονται στὴ ζωὴ μας αὐτὴν. Δὲν ἀπαγόρευσε τὴ χρήσιμην ἀποταμίευσιν, ἀλλὰ τὴν ἄχρηστην ἀπασχόλησιν καὶ τὸ περισσὸ θησαύρισμα. Ἀπαγόρευσε τὴν μανιακὴν λύσσα τῆς ἀπληστίας καὶ τῆς πλεονεξίας, πού δὲν χορταίνουν μὲ τίποτα. Καὶ πού ἐξ αἰτίας τους, νύχτα καὶ μέρα στενοχωριοῦμαστε καὶ ταλαιπωροῦμαστε καὶ βιάζομε τὸν ἑαυτὸ μας ν' ἀποταμιεύσῃ καὶ νὰ μαζεύῃ χρυσάφια καὶ λογῆς λογῆς θησαυρούς. Καὶ μερικοὶ μάλιστα τὰ πλούτη τους αὐτὰ δὲν τὰ χρησιμο-

ποιοῦνε διόλου στὴ ζωὴ τους αὐτῆ, σὰν νὰ πρέκειται νὰ τὰ μεταχειρισθοῦνε σὲ κάποιαν ἄλλη ζωὴ. Καὶ ζοῦνε ἔτσι σὰν φτωχοί, καὶ κακομοιριασμένοι, ὅπως συμβαίνει σὲ πολλούς, γιὰ νὰ πεθάνουνε πλούσιοι.

Οἱ ἐντολές — καὶ ἡ παλαιὰ τοῦ Μωϋσῆ καὶ ἡ νεώτερη τοῦ θεοῦ μας Λυτρωτῆ — συμφωνοῦνε. Ὁ Μωϋσῆς παράγγειλε νὰ συνάζῃ κάθε Ἑβραῖος τὸ ποσὸ μόνον ποῦ τοῦ χρειάζεται γιὰ τὴν καθημερινή του διατροφή, καὶ νὰ μὴν κάνῃ ἀποταμίευμα ἀπὸ Μάννα γιὰ τὴν ἄλλην ἡμέρα. Ὁ Χριστὸς ἐσυμβούλευσε νὰ μὴ μεριμνᾷ ὁ Χριστιανὸς γιὰ τὴν αὔριον, ἀλλὰ νὰ ζητᾷ μόνο «τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον».

Πρόσεξε καλά, ἀχόρταγε Ἑβραῖε, νὰ μὴ μαζέψῃς Μάννα γιὰ τὴν ἄλλην ἡμέρα! Ἐπειδὴ τί θὰ τὸν κάνῃς; Καὶ ποιά θάναί ἢ ὠφέλειά σου; «Εἰς τὸ πρωτὶ ἐκζέσει σκώληκας καὶ ὑποζέσει». Ἔως τὸ πρωτὶ θάχῃ σκουληκιάσει καὶ θάχῃ ἀνάψῃ». Πρόσεχε καὶ σὺ πλεονέκτη καὶ ἀχόρταγε Χριστιανέ μου, νὰ μὴ θησαυρίζῃς ἐπὶ τῆς γῆς· νὰ μὴν ἀπορροφᾷσαι καί, νὰ μὴ μεριμνᾷς γιὰ τὴν αὔριον· ζήτα, αὐτὸ μονάχα ποῦ σοῦ χρειάζεται γιὰ τίς καθημερινές σου ἀνάγκες· «τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον». Ναὶ μονάχα γιὰ σήμερα. Καὶ γιὰ ὅσα φθάνουν γιὰ τὴ σημερινή, τὴν πρόσκαιρην αὐτὴν ζωὴν μας. Μονάχα γιὰ σήμερα. Ναί! Γιατὶ ἔρχεται κατόπιν ὁ θάνατος καὶ ἡ μαύρη καὶ ἀτελείωτη νύχτα τοῦ ποῦ τὴν διαδέχεται τὸ πρωτὶ μιᾶς ἄλλης ἀνέσπερης ἡμέρας· καὶ μιᾶ ἄλλη ζωὴ ἀτελείωτη καὶ αἰώνια, ποῦ σ' αὐτῆ δὲν σοῦ χρειάζεται τίποτες ἀπ' αὐτά, ποῦ μὲ τόσο κόπο καὶ μὲ τόσες στενοχώριες συνάθροισες. «Ἄ δὲ ἠτοίμασας τίνι ἔσται;» (Λουκ. ιβ'. 20).

Ἐπίδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Τὸ Μουσεῖο τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος

**Ἡ ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ
ΤΑ ΔΙΑΣΩΖΟΜΕΝΑ ΚΕΙΜΗΛΙΑ ΜΕΓΑΛΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ.
ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, ΣΜΥΡΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ,
ΒΡΕΣΘΕΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΣ**

Ἕνας μικρὸς βυζαντινὸς ἱστορικὸς ναὸς

Ἡ περίοδος τῆς νεώτερης ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἀπὸ τῆς πτώσεως ἰδίως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐντεῦθεν, μολονότι πλούσια σὲ ἔθνικα γεγονότα ἐξαιρετικῆς σημασίας διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῆς φυλῆς μας, δὲν ἀπετέλεσε ὡς τόσο μέχρι σήμερον ἀντικείμενον τῆς δεούσης προσοχῆς καὶ προβολῆς τῶν κειμηλίων αὐτῆς. Ἔτσι ἡ ἔλλειψις ἐνὸς Ἱστορικοῦ Μουσείου, ἀφιερωμένου στὴν προβολὴ τῶν κειμηλίων τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ ἀπὸ ἀπόψεως ἔθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς, ἐδημιούργησε τὴν ἐντύπωσιν τῆς διακοπῆς τῆς ἱστορικῆς ἐνόητος καὶ συνεχείας στὴν διαδρομὴ τῆς μακραίωνος ἑλληνικῆς καὶ χριστιανικῆς ἱστορίας.

Πόσα γεγονότα ἔθνικα καὶ θρησκευτικά; Ἡ πατρις ἀγκαλιωσμένη πάντοτε μετὰ τὴν θρησκεία. Ἀγῶνες, ἡρωϊσμοὶ καὶ θυσίαι τῶν δύο. Καὶ ἦρωες ἀγωνιστὲς Ἕλληνες πατριῶτες καὶ Ἕλληνες κληρικοί, ποὺ ἀπετέλεσαν πρωτοπορεία πάντοτε σὲ κάθε ἐξόρμησιν καὶ ἀγωνιστικὴ ἐκδήλωσιν τοῦ Ἔθνους. Αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς ἡρωϊσμούς, ποὺ ἔμειναν ἀγνωστοὶ κατὰ μέγα μέρος στοὺς πολλοὺς, συνεκέντρωσε τώρα σὲ κειμήλια καὶ χειρόγραφα τὸ Ἱστορικὸ Μουσεῖο τῆς Νεώτερης Ἑλλάδος, ποὺ ἐγκαινιάσθηκε ἐπισήμως ἐδῶ καὶ λίγες μέρες ἀπὸ τὸν Βασιλέα, παρουσία τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου καὶ πολλῶν ἐπισήμων καὶ ἐνὸς πυκνοῦ ἐκλεκτοῦ κόσμου. Ἔργο τῆς Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος τὸ Μουσεῖο αὐτό, ἔχει ἐγκατασταθῆ σήμερα ὀριστικὰ στὸ μέγαρον τῆς παληᾶς Βουλῆς, ποὺ εἶχε γνωρίσει τόσες δόξας καὶ τόσες ἐπιφανεῖς πολιτικῆς προσωπικότητες. Ἡ ἐπίσκεψίς μας στὸ Μουσεῖο τῆς Νεώτερης Ἑλλάδος, μετὰ τὴν εὐκαιρίαν τῶν ἐγκαινίων του, στάθηκε ἀφορμὴ βαθυτάτων συγκινήσεων στὸ ἀντίκρουσμα τῶν ἐποχῶν, ποὺ προβάλλονται ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ κειμήλια καὶ τὰ χειρόγραφα φωτίζοντας τὴν Ἑλλάδα ὅλων τῶν ἐποχῶν, ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ὡς σήμερα.

*

Ἡ συμβολὴ τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν διαδρομὴ τῆς μακρᾶς αὐτῆς

περίοδου σταματᾶ κάθε επισκέπτη σὲ μιὰ εὐλαβικὴ ψυχικὴ ἀνά-
τασι. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ κειμήλια καθὼς προβάλλονται συγκεντρω-
μένα σὲ ἰδιαίτερο χῶρο, προκαλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν συγκί-
νησι. Ξυπνοῦν ἐποχὲς καὶ γεγονότα ἱστορικὰ καὶ συγκλονιστικά.
Προβάλλονται ὡς φωτεινὰ περάσματα καὶ σύμβολα θρυλικῶν ἐπο-
χῶν, κάτω ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τῶν ὁποίων ἔχει καλλιεργηθῆ ἡ
μεγάλῃ καὶ εὐγενικῇ ἰδέᾳ καὶ ἀποστολῇ τοῦ ὀρθοδόξου τιμίου ἑλ-
ληνικοῦ ράσου. Πατριάρχες, ἀρχιερεῖς καὶ κληρικοὶ κάθε βαθμοῦ,
πού στὴν διαδρομὴ τῶσων χρόνων, ἀπὸ τὴν στιγμή πού ἔπαυσε νὰ
σημαίνει ἡ καμπάνα τῆς μεγάλης ἐκκλησιᾶς τοῦ ἔθνους καὶ νὰ λει-
τουργεῖται ὡς σήμερα, στάθηκαν ἥρωες καὶ μάρτυρες ἀγωνιστές,
ἄξιοι τῆς μεγάλης ἀποστολῆς των, μαζί μὲ τοὺς ἄλλους ἥρωας τῆς
ἔθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας. Τοὺς καπετανέους καὶ τοὺς ἀπλοῦς στρα-
τιώτας. Τὰ κειμήλια πού σώζονται καὶ διατηροῦνται εὐλαβικά στὸ
Ἱστορικὸ Μουσεῖο τῆς Νεώτερης Ἑλλάδος, ζωντανεύουν στὰ μάτια
καὶ στὴν ψυχὴ τὶς σεβάσιμες μορφές τῶν ἡρώων καὶ μαρτύρων μὲ
τὸ ματωμένο ράσο. Ὁ ἔθνομάρτυς Γρηγόριος ὁ Ε΄, πρωτοπόρος
στὴν χορεία αὐτῆ. Μιὰ χρυσὴ ζώνη του ἀπὸ τὴν ἀρχιερατικὴ
του στολή, δωρεὰ ἀειμνήστου ἐπιφανοῦς πολιτικοῦ τῆς Ἑλλάδος
στὸ Μουσεῖο, φέρνει στὴν μνήμη, μὲ ὅλη τὴν ἀκτινοβολία της τὴν
μορφὴ καὶ τὴν θυσία τοῦ μάρτυρος πρωθιεράρχη. Φευγαλέο τὸ
ἔραμα ἑνὸς σχοινοῦ περνᾷ ἀπὸ τὴν σέψι καὶ μᾶς συγκλονίζει.
Πρωτοπόρος στὶς θυσίες καὶ στὴν δημιουργία τῶν μεγάλων παρα-
δόσεων τοῦ ἀγωνιζομένου κλήρου. Κάτι ἀπὸ τὰ ἄμφια τοῦ ἐπι-
σκόπου Βρεσθένης Θεοδώρητου ξεφυλλίζει στὴν μνήμη σελίδες ἀ-
φθάστου πατριωτισμοῦ καὶ ἀγωνιστικότητος τοῦ Γορτυνίου ἱεράρ-
χη, πού ἐπολέμησε ἡρωϊκά, πού διετέλεσε ἀντιπρόεδρος τῆς Β΄
Συνελεύσεως τοῦ Ἄστρους, μετὰ τὴν ἐκδίωξι τοῦ κατακτητοῦ ἀπὸ
τὴν περιοχὴ τοῦ Ναυπλίου καὶ πού μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ
ἔθνους ἐστάθηκε σεμνὸς καὶ ἀθόρυβος, ἀποκρούσας μάλιστα ὡς
ἀμοιβὴ τῶν ἀγῶνων του τὴν προαγωγή αὐτοῦ στὴν χηρεύουσα
τότε ἐπισκοπὴ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος. Ἡ δολόχρυση ἀδαμαντοποι-
κιττὴ μίτρα ἑνὸς νεωτέρου ἔθνομάρτυρος ἱεράρχου, τοῦ Χρυσοστό-
μου τῆς Σμύρνης, σκορπίζει τὴν ἀκτινοβολία μιᾶς ψυχικῆς ὠραιό-
τητος, κάτω ἀπὸ τὴν ἀστράπτουσα αἴγλη τῆς ὁποίας προβάλλεται
τὸ φωτεινὸ παραδειγμα ἑνὸς πραγματικοῦ ποιμενάρχου μὲ χριστια-
νικὴ καὶ ἑλληνικὴ ψυχὴ καὶ κατανόησι. Τὰ ἐγκόλπια καὶ οἱ σταυροὶ
ἑνὸς ἄλλου ἱεράρχου τῶν μακεδονικῶν ἀγῶνων, πού ἐστάθηκαν ὁ
πρόδρομος τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἔθνους, ἀποτελοῦν μέσα στὰ
ἐκκλησιαστικὰ κειμήλια τοῦ Μουσείου δείγματα ἀπὸ τὰ ἱερώτερα
καὶ συγκινητικώτερα τῶν ἀγῶνων καὶ τῆς θυσίας τῶν ἱερωμένων.
Ἄνιστοροῦν τὴ φωτεινὴ δρᾶσιν καὶ τὸ τραγικὸ τέλος τοῦ νέου

ιεράρχου τῶν Γρεβενῶν, τοῦ Αἰμιλιανοῦ Λαζαρίδη, πού ὑπῆρξε θύμα δολοφονικῆς παγίδος μισελλήνων καί ἀντιχριστιανῶν συμμοριτῶν. Σέ κάποια ἀπό τὰ διαφυλαττόμενα κειμήλια τοῦ Μουσείου ὀρθώνεται μπροστά μας ἡ βιβλική μορφή καί τὸ ἐπιβλητικὸ ἀνάστημα τοῦ μεγάλου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ', πού ἀν δὲν ἐγνώρισε τὴν ἀγχόνη, μὲ τὴν ἱστορίαν του ὁμως τὴν ἀγωνιστικὴ στάθηκε σὲ ὕψος σκορπίζον στὸ πέρασμα ἡμίσεως αἰῶνος τώρα τὴν φωτεινὴ ἀνταύγεια τῆς προσωπικότητος καί τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ Πατριάρχου. Ἐνα κομπλοί του, τὸ ὁποῖον εἶχε δωρήσει στὸν Ἕλληνα πρωθυπουργὸ Δεληγιάννη, ἀποτελεῖ ἓνα ἐνδιαφέρον κειμήλιο τοῦ Μουσείου.

*

Παράλληλα πρὸς τὰ κειμήλια αὐτὰ τῶν κληρικῶν, πού προβάλλονται ὡς ζῶσα ἱστορία τῶν ἀγώνων καί τῶν ἡρωισμῶν τῶν λειτουργῶν τῆς ἐκκλησίας καί ἓνας ἀριθμὸς προσωπογραφιῶν ἱερωμένων ὑπενθυμίζει εἰς τοὺς ἐπισκέπτας τοῦ ἱστορικοῦ Μουσείου τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος ποῖα ὑπῆρξε ἡ συμβολὴ τοῦ κλήρου εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἐλληνικῆς πατρίδος. Ἱεράρχαι τοῦ ἀλυτρώτου ἔθνους πού εὐρῆκαν σκληρὸ θάνατο ταυτόχρονα μὲ τὸν θάνατο τοῦ πρώτου ἐθνομάρτυρος Πατριάρχου καί ἄλλοι ἱεράρχαι καί κατώτεροι κληρικοί, πού μὲ τὸν ἴδιο παλμὸ καί τὴν ἴδια ἀγωνιστικὴ δύναμι ἐστάθησαν ποιμένες ἄξιοι τῆς ἀποστολῆς των. Αἱ προσωπογραφίαι ὄλων αὐτῶν καθὼς προβάλλονται εἰς τὸ Μουσεῖον, συνθέτουν μιὰν ὑπέροχη καί ὑποβλητικὴ εἰκόνα ἐνὸς ἀγῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνεμίσθη ἡρωϊκῶς καί ἡγωνίσθη καί ἔπεσε γενναία τὸ τίμιον ράσο.

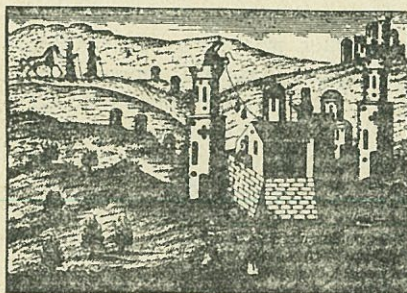
Ἡ μικρὴ βυζαντινὴ ἐκκλησίαι ἐξ ἄλλου, πού τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγιοποιηθέντος Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', συμπληρώνει τὰ κειμήλια, πού εἶναι ἡ ζωντανὴ ἱστορία τοῦ ἔθνους καί τοῦ κλήρου. Ἀλλὰ μολονότι στενὸς ὁ χῶρος τοῦ κτιρίου τῆς παλαιᾶς Βουλῆς, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ χωρέσῃ ὅλα τὰ ὑπάρχοντα κειμήλια, ὑπάρχει ἐν τούτοις ἀκόμη χῶρος διὰ νὰ εὔρουν θέσιν κειμήλια καί ἱστορικὰ χειρόγραφα καί ἄλλων πολὺ νεωτέρας, πρόσφατης ἐποχῆς κληρικῶν, πού ἀκολουθῶντας τὴν παράδοσιν τῶν παλαιότερων, ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἀλώσεως τοῦ Βυζαντίου, προσέφεραν μαρτυρικὰ τὴν ζωὴ τους, πυργώνοντας ἐπάνω ἀπὸ τὰ μαρτύρια καί τὸν θάνατό τους τὴν ἑλληνοχριστιανικὴ πίστι καί ἐλευθερία.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΕΥΕΡΓΕΤΙΝΟ» Ἡ «ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΗΘΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΩΝ»

Στὸ Θεὸ πρέπει νὰ ζητᾶμε κυρίως ν' ἀρέσωμε.

Κάποιος Ἀδελφὸς ἐπῆγε νὰ συναπαντήσῃ κάποτε τὸν Ἅγιο Μακάριο τὸν Αἰγύπτιο, καὶ τοῦ εἶπε. — Μὲ τὴν εὐχή σου, Ἀββᾶ μου, πές μου κανένα λόγο, πού θὰ μὲ βοηθήσῃ γιὰ νὰ σώσω τὴν ψυχὴ μου. Καὶ τοῦ ἀποκριθῆκεν ὁ Γέροντας. — Πήγαινε στὸ νεκροταφεῖο, πού εἶναι τὰ μνήματα, καὶ βρῖσε τοὺς πεθαμένους. Τὸν ἄκουσε λοιπὸν ἐκεῖνος κι' ἐπῆγε. Καὶ τοὺς ὕβρισε. Κι' ἐπετροβόλησε καὶ τὰ μνήματά τους. Κι' ὕστερα ἐγύρισε στὸ Γέροντα καὶ τοῦ εἶπεν αὐτὰ πού ἔκανε. Κι' ἐκεῖνος τὸν ἀρώτησε. — Δὲν σοῦ

ἀπαντήσανε τίποτα, ὅταν τᾶκανες αὐτά; Καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ εἶπε — Ὅχι, Γέροντά μου.

Τότε λοιπὸν τοῦ λέει ὁ Γέροντας — Νὰ ξαναπᾶς αὔριο πάλι, ἀδελφέ μου. Κι' αὐτὴ τὴ φορὰ νὰ τοὺς ἐπαινέσῃς καὶ νὰ τοὺς τιμήσῃς. Ἐπῆγε λοιπὸν ὁ ἀδελφός, καὶ γυρίζοντας ἀνάμεσα στὰ μνήματα ἐφώναζε. — Ἀδελφοί μου, πού εἰστε

ὄλοι σας δίκαιοι καὶ Ἅγιοι καὶ Ἀπόστολοι... Καὶ ἀφοῦ τᾶκανε αὐτὰ ξαναγύρισε στὸ Γέροντα καὶ τοῦ εἶπε — Τῶκαμα αὐτὸ πού μοῦ ἐπρόσταξες, Γέροντά μου, καὶ τοὺς ἐτίμησα καὶ τοὺς ἐδόξασα. Κι' αὐτὸς τοῦ ἀπάντησε — Δὲν σοῦ ἀποκριθῆκεν τίποτα; — Τίποτα ἀπολύτως, Γέροντά μου.

Τότε λοιπὸν τοῦ εἶπεν ὁ Γέροντας — Ἐμαθες καὶ τὸ ξέρεις τώρα καλὰ αὐτὸ πού χρειάζεσαι. Τοὺς ἐπρόσβαλες καὶ δὲν σοῦ ἀντιμιλήσανε. Καὶ τοὺς ἐτίμησες μὲ τὸ παραπάνω. Κι' αὐτοὶ δὲν σοῦ δώκανε καμμιά ἀπάντηση. Ἔτσι λοιπὸν νὰ κάνῃς, κι' ἔτσι νὰ συμπεριφέρεσαι κι' ἐσύ, ἂν πραγματικὰ θέλῃς νὰ σωθῆς. Καὶ νὰ γίνῃς κι' ἐσύ, σὰν ἓνας νεκρὸς καὶ σὰν ἓνας πεθαμένος. Κι' οὔτε τίς τιμές πού σοῦ κάνουνε νὰ λογαριάζῃς, οὔτε κι' ἀπὸ τίς προσβολές τῶν ἀνθρώπων νὰ στενοχωριέσαι, ὅπως οἱ νεκροί. Καὶ νᾶσαι βέβαιος, πὼς θὰ σωθῆς. Καὶ ποτέ σου νὰ μὴν ἔχῃς τὴν ἀξίωση νὰ μὴ σε καταφρονέσῃ κανεὶς. Ἀλλοίμονον στὸν ἄνθρωπο, πού ἢ φήμη του εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἀξία του. Γιατί θάρθῃ ἓνας καιρὸς, ὅπως εἶπεν ὁ Ἀββᾶς Ἀντώνιος, πού θὰ ψηλώσουν τὰ μυαλὰ τῶν

ἀνθρώπων και θά τρελλαθοῦνε. Κι' ὅταν ἰδοῦνε κάποιον, πού δὲν θάναι σάν αὐτοὺς τρελλός, θά ἐπαναστατοῦν και θά τοῦ λένε —Εἷσαι μανιακός και τρελλός. Ἐπειδὴ δὲν τοὺς μοιάζει. Μὰ ἕνας πραγματικός ἀγωνιστής δὲν πρέπει νὰ δίνη στους τέτοιους καμμιά σημασία.

Λόγια ἅγια, γιὰ τὴν κενοδοξία και τὴν ἀνθρωπαρέσκεια.

1. Τῆς Ἀγίας Συγκλητικῆς.

Ἐλεγε κάποτε στις ὑποτακτικές της ἡ ἁγία Συγκλητικὴ. —Ὅα καταξιωνόμαστε πολὺ μεγάλα ἀγαθὰ, ἂν κι' ἐμεῖς, ὅταν ἀναζητᾶμε τὸ χρυσάφι τῆς ἀρετῆς, εἶχαμε τὴν ἴδιαν ἐπιμονὴν και ὑπομονὴν πού ἔχουνε ἐκεῖνοι, πού κυνηγοῦνε τάγαθὰ τοῦ μάταιου κόσμου. Γιατί και τί δὲν ὑπομονεύουν; Ταξιδεύουνε στερηῆς και θάλασσης. Ναυαγοῦνε. Πέφτουνε στὰ χέρια ληστῶν. Και κακοπαθοῦνε. Και ὑπομένουνε ἀμέτρητα κακά.

Και συχνά, ὅταν ἐπιτύχουνε και πραγματοποιήσουνε κέρδη, δὲν τὰ φανερώνουνε: παρὰ τὰ κρύβουνε. Και λένε πὼς εἶναι φτωχοί, ἐπειδὴ φοβοῦνται τὸ φθόνο και τὴ βασκανία τῶν ἀνθρώπων. Κι' ἐμεῖς τί κάνομε, ἀδελφές μου; Ὅχι μονάχα ἀποφεύγομε μικροὺς κόπους, γιὰ ἕνα κέρδος τόσο μεγάλο· μὰ κι' ἂν κάποτες κοπιᾶσουμε λιγάκι, κι' ἀποκτήσωμε κάποια μικρὴν ἀρετὴν, μεγαλοπιανόμαστε. Κι' ἐπιδεικνύομε τὴν ἀρετὴν μας αὐτὴ στους ἄλλους, μὲ κομποφάνεια και μεγαλοποιημένη. Κι' ἔτσι, μὲ τὴ φαντασιοκοπία μας αὐτὴ, τὴ σκορπίζομε στους τέσσερες ἀνέμους. Οἱ ἀνθρωποι τοῦ κόσμου, κι' ἂν ἀκόμα ἀποκτήσουνε θησαυρούς, ἐπιθυμοῦν ἀκόμη περισσότερους. Ἐμεῖς δὲ ἱκανοποιούμαστε μὲ τὰ μικρὰ μας κατορθώματα, σάν νᾶναι τὰχα μεγάλα, και δὲν δείχνουμε καμμιά προθυμία νὰ ἐπιτύχωμε ἀκόμη περισσότερα.

Πρέπει, λοιπόν, ἀδελφές μου, νὰ ζητᾶμε νὰ προχωροῦμε πάντα μακρύτερα· και νὰ ἐπιθυμοῦμε τὰ ὑψηλότερα· και νὰ κάνωμε τὸ καθετί, γιὰ νὰ κρύβωμε τὸ κέρδος μας. Γιατί, ὅπως συμβαίνει μ' ἕναν ὑλικὸ θησαυρό, πού ἅμα τὸν ἀνακαλύψουνε, τὸν ἀρπάζουνε· ἔτσι γίνεται και μὲ τὴν ἀρετὴν. Κι' αὐτὴ ἅμα φανερωθῆ κι' ἅμα κοινολογηθῆ, χάνεται και καταστρέφεται. Ὅσοι λοιπόν κι' ὅσες συνηθίζουνε νὰ διηγοῦνται τὰ κατορθώματά τους, ἄς δοκιμάσουνε νὰ λένε και νὰ φανερώνουνε και τὰ ἐλαττώματα πού ἔχουνε. Ἐν ὅμως

τά κρύβουνε, γιὰ νὰ μὴν κατηγορηθοῦνε, ἄς προσέχουνε νὰ μὴ φλυαροῦνε τὰ τυχόν κατορθώματά τους, γιατί ἔτσι, μὲ τις φλυαρίες τους θὰ τὰ χάσουνε. Οἱ πραγματικά ἐνάρετοι ἄνθρωποι, ἀδελφές μας, δὲν μεγαλοφρονοῦνε, παρὰ μεγαλοποιοῦνε μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ τυχόν ἀσήμαντα πταίσματά τους. Καὶ καμμιά φορὰ μάλιστα κι' ἀνιστοροῦνε πράγματα ποὺ δὲν τᾶκαναν, γιὰ νὰ πολεμήσουνε τὴν κομποφάνειά τους καὶ τὴ δοξομανία τους. Γιατί ξέρουνε πῶς οἱ ἔπαινοι τῶν ἀνθρώπων ἀποχαυνώνουνε τὴν ψυχὴ, καὶ τὴν κάνουνε νὰ χάσῃ τὴν ὀρμὴ τῆς καὶ τὴν ἀγωνιστικὴ τῆς διάθεση. Γιατί ὅπως τὸ κερὶ λυώνει μπροστὰ στὴ φωτιά, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου παραλύει ἀπὸ τοὺς ἐπαινούς καὶ γίνεται ράθυμη.

2. Τοῦ Ἄββᾶ Ἡσαΐα.

Ἄδελφέ μου, ἂν μένης σὲ πολιτεία καὶ ὑπηρετεῖς τὸ Θεό, καὶ οἱ ἄνθρωποι σ' ἐπαινοῦνε καὶ σὲ τιμοῦνε γι' αὐτό, πρόσεχε νὰ μὴν παρασυρθῆς ἀπὸ τοὺς ἐπαινούς αὐτοὺς κι' ἀπὸ τίς τιμές ποὺ σοὺ κάνουν. Γιατί ἀλλοιώτικα, καλύτερό σου θάτανε, νὰ φύγῃς καὶ ν' ἀπομακρυνθῆς ἀπὸ τὴν πολιτεία αὐτὴν καὶ νὰ πᾶς νὰ μείνῃς σ'

ἄλλῃ· γιὰ νὰ μὴ πάῃ χαμένος ὁ κόπος σου. Γιὰ νὰ προσπεράσῃς δὲ καὶ νὰ πολεμήσῃς τὴν κενοδοξία, δὲν πρέπει νὰ προσέχῃς στοὺς ἄνθρωπους, ἀλλὰ νὰ ξέρῃς, πῶς τὸ καθετὶ ποὺ κáεις τὸ παρακολουθεῖ ὁ Θεός.

Γιατί, ὅπως σ' ἓνα σπίτι ποὺ δὲν ἔχει πόρτες καὶ εἶναι τὰ παράθυρά του ἀνοικτά, ὅποιο σερπετὸ κι' ὅποιο ζουζούνη θέλει μπορεῖ νὰ μπηῖ μέσα σ' αὐτό, τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μ' αὐτὸν ποὺ καταβάλλει προσπάθειες καὶ ποὺ κοπιάζει, μὰ δὲν προσέχει νὰ προφυλάγεται. Κι' ὅπως ἡ σκουργιὰ τρώει τὸ σίδηρο, ἔτσι καὶ οἱ τιμές τῶν ἀνθρώπων φθείρουνε τὴν καρδιά μας, ὅταν δώσωμε τὴν προσοχή μας σ'

αυτές. Κι' ὅπως ὁ σκαντζόχοιρος, ὅταν μπῆ μέσα σ' ἕνα ἀμπέλι, ἀφανίζει τὰ σταφύλια του, ἔτσι καὶ ἡ κενοδοξία καὶ ἡ κομποφάνεια ἀφανίζει τὴν ψυχὴ τοῦ κάθε πραγματικοῦ ἀγωνιστῆ. Πιστεύω, λοιπόν, πὼς εἶναι πολὺ μεγάλο πρᾶγμα, τὸ νὰ καταπολεμήσουμε τὴ κενοδοξία μας· γιατί ἔτσι προκόβουμε στὴ γνώση τῆς ἀλήθειας καὶ τοῦ Θεοῦ. Γιατί αὐτὸς ποὺ θὰ πέση μέσα στὸ δίχτυ τοῦ φοβεροῦ πάθους τῆς ἀθρωπαρέσκειας, χάνει τὴν ἡρεμία του καὶ τὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς του· καὶ σκληρύνεται ἡ καρδιά του γιὰ καθετὶ καλὸ καὶ ἅγιο· καὶ μπαίνει ὁ φθόνος μέσα του· καὶ τὸν κατασπαράζουν τὰ δαιμόνια· καὶ στὸ τέλος ξεπέφτει στὴν ἀντίθεσην ὑψηλοφροσύνη. Γι' αὐτό, καλέ μου καὶ πιστέ μου Χριστιανέ, κρύβε τοὺς κόπους σου καὶ φρόντιζε νὰ μὴ σὲ προδινή ἡ γλῶσσά σου, καὶ παραδοθῆς ἔτσι, χειροπόδαρα δεμένος, στὸν ἐχθρό σου.

3. Τοῦ Ἀγίου Ἰσαάκ.

Τὸ σκυλί ποὺ γλύφει τὴ λίμα, πίνει τὸ αἷμα του, κι' ἀπὸ τὴ γλύκα ποὺ αἰσθάνεται, δὲν καταλαβαίνει τὴν συμφορὰ ποὺ παθαίνει. Ἔτσι καὶ κάθε Χριστιανός, ποὺ πίνει ἀπὸ τὸ ποτήρι τῆς κενοδοξίας, πίνει τὴν ἴδια του τὴ ζωὴ, καὶ δὲν καταλαβαίνει τὴ βλάβη του, ἀπὸ τὴν προσωρινὴν εὐχαρίστησι ποὺ αἰσθάνεται.

Ἡ κοσμικὴ δόξα μοιάζει σὰν μιὰ ὑψαλὴ πέτρα, ποὺ τὴν σκεπάζει ἀπὸ παντοῦ ἡ θάλασσα καὶ ὁ ναύτης ποὺ ταξιδεύει δὲν τὴν παίρνει καθόλου εἶδηση, ὡσότου νὰ πέση

ἐπάνω τῆς τὸ πλοῖο, κι' ἀνοίξη καὶ πλημμυρίξη ἀπὸ νερὸ καὶ παρασυρθῆ στους ἀνήλιους βυθούς. Ἔτσι καὶ ἡ κενοδοξία, ὅταν σὰν καράβι θὰ προσκρούσῃ ἐπάνω τῆς ἡ ψυχῆς, δὲν παύει νὰ τὴν πλημμυρίξῃ μὲ τὰ τρικυμισμένα νερὰ τοῦ κόσμου, ὡσότου νὰ τὴν παρασύρῃ στὸ βυθὸ καὶ νὰ τὴν ἀφανίσῃ. Γι' αὐτὴν οἱ Πατέρες λένε, πὼς εὐκόλα ἀναζωπυρῶνει καὶ τὰ πάθη ἀκόμη ἐκεῖνα, ποὺ μὲ πολλὴν ἀσκήση καὶ μὲ πολὺ μας κόπο καὶ μόχθο κατωρθώσαμε νὰ τὰ δαμάσωμε.

4. Τοῦ Ἀββᾶ Κασσιανοῦ.

Τὸ πάθος τῆς κενοδοξίας εἶναι πολύτροπο καὶ πάρα πολὺ λεπτὸ καὶ δυσκολοδιάκριτο· γι' αὐτό καὶ δὲν τὸ παίρνει γρήγορα εἶδηση, αὐτὸς ποὺ τὸν προσβάλλει. Τῶν ἄλλων παθῶν οἱ προσβολὲς εἶναι φανερώτερες καὶ γι' αὐτό ἡ μάχη μ' αὐτὰ εἶναι εὐκολώτερη. Γιατί

ή ψυχή παίρνει εΐδηση τήν προσβολή τους κι' άρχίζει παρευθύς ν' αντιμάχεται και νά τά κατανικά.

Ή κακία όμως και τó πάθος τής κενοδοξίας, έπειδή είναι πολύμορφο, είναι και δυσκολοπολέμητο. Γιατί τρυπώνει παντού και σέ κάθε μας άπασχόληση· και στήν παράστασή μας· και στα λόγια μας· και στα έργα μας· και στις άγρύπνιες μας· και στις προσευχές μας· και στις νηστεΐές μας· και στα διαβάσματά μας· και στήν άνάπαυσή μας· και στή μακροθυμία μας· και γενικά, μέ όλα αυτά και μέ τó καθετί, προσπαθει νά τοξεύη και νά πληγώνη τόν στρατιώτη του Χριστού.

Κι' όποιοι δέν μπορέση νά παρασύρη στή κενοδοξία μέ τά πολυτελή φορέματα, αυτόν προσπαθει νά τόν ξεγελάση μέ τις φτωχικές και ταπεινές φορεσιές. Κι' αυτόν που δέν κατώρθωσε νά τόν παρασύρη μέ τις τιμές, του ξεσηκώνει τά μυαλά και τόν φέρνει σέ άπόγνωση, μέ τήν καταφρόνηση. Κι' εκείνον που τόν έκανε νά ματαιοδοξη μέ τήν τέχνη τής ρητορικής, τόν δελεάζει μέ τή σιωπή, σαν τάχα ταπεινό. Κι' αυτόν που δέν τόν άποχανώνει μέ τήν ποικιλία και μέ τήν πολυτέλεια τών φαγητών, τούτον τόν παραλύει, μέ τόν έπαινο, πώς είναι τάχα νηστευτής. Και γενικά, κάθε πράξη και κάθε έέργεια δίνει άφορμή πολέμου στον πονηρόν αυτόν δαίμονα. Και κοντά οι άλλοι κάνει νά φανταζώμαστε, πώς μπορούμε νά ύποφέρωμε και νά βαστάξωμε τήν άσκητική ζωή.

Γιατί θυμούμαι, άπό τήν έποχή που έμενα σέ σκήτη, πώς ένας Γέροντας έπήγε νά επισκεφθῆ κάποιον άδελφόν. Κι' όταν έπλησίασε στήν πόρτα, τόν άκουσεν άπό μέσα νά μιλή. Κι' έπειδή έθάρρηνεν πώς διαβάζει κάποια περικοπή άπό τήν άγία Γραφή, έστάθηκε ν' άκούση. Και κατάλαβε, πώς είχε παραφρονήσει άπό τήν κενοδοξία· κι' ότι έχειροτονούσε τόν έαυτό του διάκο· κι' ότι έδιάβαζεν εύχές άπολυτικές στους κατηχουμένους. "Όταν λοιπόν τάκουσεν αυτά ό Γέροντας, έσπρωξε τήν πόρτα κι' έμπήκε. Κι' εκείνος έτρεξε νά τόν χαιρετήση και νά τόν προσκυνήση, όπως είναι ή συνήθεια. Και του έζητούσε νά του είπη, αν έστεκότανε πολλήν ώραν έξω άπό τήν πόρτα. Κι' ό Γέροντας του άπάντησε, πώς έφθασεν εκείνη τή στιγμή, που έκανε αυτός τήν άπόλυση. Κι' εκείνος κατακοκκίνησε κι' έπεσε σέ κατάνυξη· και γονατίζοντας μπροστά στο Γέροντα τόν παρακαλούσε νά δέεται γι' αυτόν νά σωθῆ άπό τήν κομποφάνεια.

Και τó θυμήθηκα αυτό, έπειδή ήθελα νά φαιρώσω σέ πόσην άναισθησία σπρώχνει τόν άνθρωπον ό φοβερός αυτός δαίμονας.

Τὰ καρδιακὰ θέματα τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας

Ο ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

Ἡ ἔννοια τοῦ χρόνου μέσα στὴ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἡ ἴδια μὲ τὴν ἔννοια τοῦ χρόνου ἔξω ἀπ' αὐτὴ τὴ ζωὴ. Ὁ λειτουργικὸς χρόνος κατὰ μιὰ ὄψιν δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸν ἄλλο χρόνο. Ἀπὸ μιὰ δευτέρην ὁμῶς ὄψιν, πού εἶναι ἀκριβῶς ἡ οὐσιώδης του πλευρὰ, δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸ μ' ἐκεῖνον.

Συνιστῶντας ὁ Κύριος τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, εἶπε στοὺς μαθητὰς του καὶ μέσω ἐκείνων λέγει καὶ στοὺς πιστοὺς κάθε γενεᾶς: «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν». Ὅτι ἰσχύει γιὰ τὴ Θεία Εὐχαριστία, πού εἶναι τὸ κορυφαῖο καὶ διὸ σπουδαῖο ἀπ' ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς χριστιανικῆς λατρείας, ἰσχύει καὶ γιὰ πολλὰ ἄλλα ἀπ' αὐτά. Πρόκειται συχνὰ γιὰ μιὰ πρᾶξιν ἀναμνήσεως, πού ἀφορᾷ πότε στὸ ἓνα καὶ πότε στὸ ἄλλο γεγονός ἀπ' ὅσα ἀπαρτίζουν τὴν οἰκονομίαν τῆς σωτηρίας μας. Ἄς ἀναφέρουμε δυὸ παραδείγματα. Ὁ ἑσπερινὸς τῆς Πεντηκοστῆς, μὲ τὴ γονυκλισία καὶ τὸν δοξολογικοεπικλητικὸ πλοῦτον τῶν μεγάλων εὐχῶν καὶ τῶν γύρω τους τροπαρίων, εἶναι μιὰ ἀναμνηστικὴ ἐκδήλωσις τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι τῆς ἡμέρας, ἀπὸ τὴν ὁποία ξεκίνησε μὲ ὁδηγὸν τὸν Παράκλητον, γιὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸν της πάνω στὴ γῆ. Ἡ πρὸς τιμὴν ἑνὸς Ἁγίου, εἴτε πρόκειται γιὰ πρόσωπον τῆς Γραφῆς, εἴτε ὄχι, τελομένη ἑορτὴ εἶναι κι' αὐτὴ μιὰ ἀναμνηστικὴ ἐκδήλωσις τῆς Ἐκκλησίας, μὲ ἀντικείμενον πάλιν ἓνα γεγονός ἢ ἓνα σύνολον γεγονότων ἀπ' ὅσα μαρτυροῦν καὶ βεβαιῶνουν τὸ ἀπολυτρωτικὸ ἔργον τῆς Θείας ἀγάπης.

Μ' αὐτὰς τὶς ἀναμνήσεις, τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας τουὐνουν μέσα στὴ συνείδησί τους τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπην, κατ' ἀρχὴν ἀπὸ τοὺς δρόμους τῆς φυσικῆς τροφοδοσίας τοῦ νοῦ καὶ τοῦ συναίσθηματος. Ἐχομε ἔτσι ἓνα φαινόμενον, πού ἐξηγεῖται μὲ τὰ δεδομένα τῆς ψυχολογίας, ἓνα φαινόμενον ὅμοιον μὲ ὅσα ἢ ἀνάμνησις προκαλεῖ στὸν σαρκικὸν καὶ ψυχικὸν ἄνθρωπον. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ὄψιν, ὁ λειτουργικὸς χρόνος, σὰν πεδίου τῆς μνήμης, δὲν διαφέρει σὲ τίποτε ἀπὸ τὸν χρόνο, πού εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς συνέπειες τοῦ προπατορικῆς ἀμαρτήματος, μιὰ ἀπὸ τὶς κύριες συνθήκες τῆς πεσμένης κτίσεως.

Ἄλλα ὅσο τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, πού ὁ Κύριος τοῦ προσέδωκε καὶ τὴν ιδιότητα τῆς ἀναμνήσεως, δὲν εἶναι ἀπλῆ ἀνάμνησις, ἄλλο τόσο καὶ καμμιά ἄλλη λειτουργικὴ πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας, ἀναφερομένη στὸ παρελθόν, δὲν εἶναι ἀπλῆ ἀνάμνησις. Ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου εἶναι παρὼν κάτω

καὶ τὸν χρόνον, τὴν αὔλη αὐτὴ συνέπεια τῆς ὕλης, τὸν ἀγιάζει καὶ τὸν καθιστᾷ πεδίο τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καταλύοντας τὶς ἀποστάσεις, πού ὑπάρχουν πίσω ἀπὸ τὸ παρὸν, κάνοντας τὸ παρὸν μέλλον, δίνοντας στὸ παρὸν τὸ περιεχόμενο τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Η ΑΛΗΘΙΝΗ ΓΝΩΣΙΣ

Ὁ ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων γράφει κάπου: «ἐν τοῖς περὶ Θεοῦ, μεγάλη γνῶσις τὸ τὴν ἀγνωσίαν ὁμολογεῖν» (Κατηχ. ΣΤ'2). Ἡ ἀπόστασις πού χωρίζει τὸν Θεὸ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο σὲ μεγαλωσύνη, δύναμι, σοφία κ' ἀγιότητα, εἶναι ἀπειρη. Γι' αὐτὸ κ' ὁ ἄνθρωπος, ὅσο ψηλὰ κ' ἂν τὸν ἔχη ἀνεβασμένο ἢ θεία χάρις, διανοεῖται καὶ γνωρίζει τόσο λίγα γιὰ τὸν Θεὸ καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μπορούμε νὰ τὰ χαρακτηρίσουμε σὰν ἓνα τίποτε, ἰσοστάσια μὲ τὴν ἄγνοια. Ὁλος ὁ ἐκθαμβωτικὸς πλοῦτος ἀληθειῶν πού περιέχει ἡ Ἁγία Γραφή, ἡ ἀπὸ τῆ Γραφῆ ἀπορρέουσα ὀρθόδοξος θεολογία κ' ἡ ἐπίσης ἀπὸ τῆ Γραφῆ τροφοδοτούμενη πνευματικὴ πείρα τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητά παρὰ κάτι τὸ ἐλάχιστο ἂν συγκριθῆ μὲ ὅλη τὴν ἀλήθεια πού εἶναι ὁ Θεός. Ἔτσι, δὲν εἶναι καθόλου ρητορικὸ σχῆμα ὑπερβολῆς τὸ παρὰ πάνω πατερικὸ ἀπόφθεγμα. Ἄν μπορούμε νὰ ἔχουμε κάποια ἀξιόλογη γνῶσις γιὰ τὸν Θεὸ, αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ βρισκεται ἄλλου παρὰ στὴν ταπεινὴ καὶ γεμάτη συντριβὴ συναίσθησις κ' ὁμολογία τῆς ἀγνωσίας μας.

Ὅ,τι κατέχουμε ἀπὸ τῆ θεία ἀποκάλυψι, τὸ φῶς πού μᾶς δόθηκε μὲ τὴν ἐνανθρώπησι τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, εἶναι ἀνάλογο πρὸς τὰ μέτρα τῆς ὑποστάσεώς μας. Εἶναι πολὺ, ἂν σκεφθοῦμε τί εἴμαστε. Εἶναι λίγο, ἂν σκεφθοῦμε τί εἶναι ὁ Θεός. Εἶναι τὸ πᾶν, πού ἡ ἀνθρώπινη φύσις θὰ μπορούσε νὰ ἀξιοθῆ ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ σὲ σχέσι μὲ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ εἶναι ἓνα πολὺ μικρὸ πρᾶγμα. Ἀκόμα καὶ στὸν ἄνω κόσμον, τὰ μακάρια πνεύματα, οἱ ἄγγελοι κ' οἱ ἅγιοι, δὲν ἔχουν γνῶσι τοῦ Θεοῦ «καθὼς ἔστιν ὁ Θεός, ἀλλὰ καθ' ὅσον καὶ αὐτοὶ χωροῦσιν», λέγει ὁ ἴδιος ἱερός Πατήρ. Κι' ἐκεῖ, λοιπόν, κ' ἐξῶ κάτω, ἡ μόνη μεγάλη γνῶσις εἶναι ἡ ὁμολογία τῆς ἀγνωσίας.

Τί εἶναι ὅμως ἡ γνῶσις, πού μπορούμε νὰ ἔχουμε ἐδῶ στὴ γῆ κ' ὕστερα στὸν οὐρανό; Εἶναι μήπως ὠρισμένα διανοητικὰ σχήματα ἀνταποκρινόμενα στὰ μέρη τῆς θείας ἀληθείας, πού ἀφοροῦν τὴ σωτηρία μας; Εἶναι αὐτό, ἀλλὰ ὄχι μόνο αὐτό. Κατὰ τὸν ἅγιον Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ, πού ἀποκορύφωσε τὴ σχετικὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων γιὰ τὸ εἶδος τῆς θείας ἐλλάμψεως μέσα στὸν ἀναγεν-

νημένο άνθρωπο, ὁ φωτισμὸς αὐτὸς δὲν εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ (Κεφάλαια φυσικὰ καὶ θεολογικὰ 68-9). Τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ δὲν μποροῦν οὔτε νὰ τὴ δοῦν οὔτε νὰ τὴ γνωρίσουν τὰ κτίσματα. Βλέπουν καὶ γνωρίζουν ὅ,τι ἀνήκει στὴν ἐνέργειά του: τὴ δόξα του, τὴν ἀγάπη του. Αὐτὴ ὅμως ἡ ὄρασις κι' αὐτὴ ἡ γνῶσις δὲν περιορίζονται στὸν χῶρο τῆς σκέψεως, ἀλλὰ εἶναι πρὸ παντὸς ζωῆ, ζωῆ χάριτος, ζωῆ μέσα στὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἄν λοιπὸν ἐκλάβουμε τὴ γνῶσι σὰν συμμετοχὴ στὴ ζωῆ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὅπως καὶ πράγματι εἶναι, τότε νοιώθουμε πόσο ὑψηλὴ εἶναι ἡ τιμὴ, πού ἀξιωθήκαμε. Ἡ Ἁγία Τριάς μᾶς καθιστᾷ θεωροὺς καὶ μετόχους ὄχι τῆς οὐσίας της, ἀλλὰ τῶν ἐνεργημάτων της, ὅπου ἀναδεικνύομαστε υἱοὶ κατὰ χάριν, «ὄλοι Θεοῦ γιγνόμενοι» κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτη Διονύσιο (Περὶ θείων ὀνομάτων Ζ' 1). Δὲν ταυτιζόμαστε μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ ἀνήκουμε ἐξ ὀλοκλήρου σ' αὐτὸν καὶ μάλιστα ὄχι σὰν ιδιοκτησία, ἀλλὰ σὰν παιδιὰ του.

Ἡ ἀληθινὴ λοιπὸν γνῶσις τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν ὑγιᾶ διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας μας, δὲν εἶναι καθόλου ζήτημα σοφίας ὅπως τὴν ἐκδέχεται ὁ κόσμος, ἀλλὰ ζήτημα ἀγιότητος, δηλαδὴ συνδυασμοῦ χάριτος κι' ἀγαθῆς προαιρέσεως, πίστεως κι' ἔργων, βασισμένων καὶ τῶν δύο στὴ Γραφή, φωτισμοῦ ἄνωθεν καὶ καρδιάς καθαρῆς, πού κατὰ τὸν γνωστὸ μακαρισμὸ τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ μόνη ἱκανὴ νὰ βλέπῃ τὸν Θεό.

Ἡ ἀληθινὴ γνῶσις τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Παῦλο, βρίσκεται σὲ μεγάλη ἀντίθεσι πρὸς τὴ γνῶσι τοῦ κόσμου. Μοιάζει ἀπέναντί της σὰν μωρία, γιατί δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ στηρίζεται στὴν ἐπιστήμη καὶ τὴ φιλοσοφία κι' ἔχει πιὸ πολὺ τὴν ἔδρα της στὴν καρδιά παρὰ στὴ διάνοια. Οἱ μύστες της δὲν ἔχουν κοινὸ ἰδίωμα τὰ πολλὰ γράμματα, ἀλλὰ τὴν ἀποδοχὴ τῶν θείων πληροφοριῶν κι' ἐνταλμάτων μὲ νηπιακὴ ἀπλότητα. Χάρις σ' αὐτὴ τὴν ἀπλότητα κερδίζουν τὴ βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ πολιτογραφοῦνται στὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ. Ὄρισμένοι ἀνάμεσά τους μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ κατὰ κόσμον σοφοί, ἀλλὰ πρόκειται γιὰ μιὰ προϋπόθεσι πού δὲν ἔχει καμμιά σχέσι μὲ τὸ ἀπαραίτητο στὴν οἰκονομία τῆς σωτηρίας.

Γιὰ τὴν Ἐκκλησία, οἱ ἐπιστῆμες, τὰ γράμματα, ἡ φιλοσοφία εἶναι πράγματα χρήσιμα στὴν ἀποστολὴ της, ὅταν πρυτανεῦθι σ' αὐτὰ ἡ πίστις, ὀλέθρια δὲ ὅταν ἐκείνη λείπη. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ὀρθὴ θέσι τοῦ ζητήματος, σημειώνονται κατὰ καιροὺς καὶ κατὰ τόπους παρεκκλίσεις μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας. Σημειώνονται ροπὲς πρὸς τὴν ὑπερτίμησι τοῦ νοῦ ἢ πρὸς τὴν ὑποτίμησί του. Ἄλλὰ ἡ Ἐκκλησία πάντα προσπαθεῖ νὰ ἀποκαθιστᾷ τὴν ἰσορρο-

πία, στρεφόμενη με ὄδηγὸ τῆ Γραφῆ καὶ τὴν ἀμώμητη Παράδοσί της, πού τὴν ἐκπροσωποῦν οἱ μεγάλοι Πατέρες καὶ τὰ λειτουργικὰ κείμενα, ἐναντίον καὶ τῶν ὑπερτιμητῶν τοῦ ἀνθρώπινου λόγου καὶ τῶν «γνωσιμάχων», ὅπως ἀποκαλεῖ ὁ Χωνιάτης αὐτοῦς πού, ἀπὸ ὄχι κατ' ἐπίγνωσι ζῆλο, θεωροῦν τὸ νοῦ ὡς ἐντελῶς ἀπορριπτέο παράγοντα.

Στὸν καιρὸ μας, οἱ κίνδυνοι βρίσκονται πρὸς τὴν πρώτη περίπτωσι. Γι' αὐτὸ ἡ Ὁρθοδοξία σήμερα καλεῖται νὰ τονίσῃ με κάθε κατάλληλο τρόπο, ὄχι βέβαια με τὶς ἀκρότητες τῆς γνωσιμαχίας, ἀλλὰ καὶ χωρὶς συμβιβασμούς, ὅ,τι ἀνταποκρίνεται στὴν οὐσία τοῦ ζητήματος, ἀντλῶντας ὅπως πάντα ἀπὸ τῆ Γραφῆ καὶ τὴν Παράδοσι. Τί ἀντλῶντας; Ὅχι μονάχα θεολογικὰ ἐπιχειρήματα, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ζωὴ φωτεινὴ, ἱκανὴ νὰ δείξῃ στὴ χριστιανικὴ οἰκουμένη καὶ στοὺς ὀρθοδόξους ἐκείνους πού ἔχουν ὑποστῆ μιὰ κακὴ ἐπίδρασι, ὅτι ἡ καρδιά εἶναι ἡ πρωτεύουσα ἕδρα τῆς ἀληθινῆς θρησκείας καὶ τῆς γνώσεως τῶν θείων ἀληθειῶν. Τὴν ἀντίληψι, πού ἡ Ὁρθοδοξία καλεῖται νὰ πολεμήσῃ με τὸν τονισμὸ τοῦ νηπιακοῦ χαρακτήρος τῆς ἀγιότητος, ἅς τὴν παρομοιάσουμε μαζὶ με τὸν ἱερὸ Χρυσόστομο «σὰν ἓνα δένδρο, πού δὲν τὸ φύτευσε ὁ Παῦλος, δὲν τὸ πότισε ὁ Ἀπολλῶς, δὲν τὸ αὔξησε ὁ Θεός, ἀλλὰ τὸ φύτευσε ἡ ἄτοπη διανοητικὴ περιέργεια, τὸ πότισε ἡ ἀπονενομημένη οἰησις καὶ τὸ αὔξησε ἡ ἐφάμαρτη φιλοδοξία. Καὶ μᾶς χρειάζεται ἔτσι ἡ φλόγα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὥστε ὄχι μονάχα νὰ τραβήξουμε ἔξω, ἀλλὰ καὶ νὰ κατακαύσουμε τὴν πονηρὴ αὐτὴ ρίζα» (Περὶ Ἀκαταλήπτου, Λόγος Γ' 1).

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Ὑπὸ τῆς ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν εἰς δίχρωμον ἐκτύπωσιν καὶ πολυετῶς βιβλιοδετημένον μετὰ πλαστικοῦ καλύμματος

ΤΟ ΜΙΚΡΟΝ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ

διορθωθὲν ἐπιμελεῖα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης κ. Διονυσίου, κατ' ἐντολὴν καὶ ἀνάθεσιν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἤδη γνωστῶν Περιστατικῶν Ἀκολουθιῶν του, νῦν προσετέθησαν: Ἁκολουθία τοῦ Ἁγιασμοῦ ἐπὶ εὐλογίῃσι νέου ὀχήματος. Τάξις ὀρκωμοσίας Δημοσίων Ὑπαλλήλων.

Σελίδες 504. Τιμᾶται δρ. 30.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Αἶδес. Παπαλεωνίδαν Γῶγον. Διὰ τὴν σᾶς ἀπαντήσωμεν λεπτομερῶς πρέπει νὰ μᾶς ἀναφέρετε τὴν μισθολογικὴν κατηγορίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκετε. — **Αἶδес.** Γεώργιον Παπαδημητρίου, Λεβάδειαν. Σᾶς ἐστάλη ἐκ τοῦ TAKE ἔγγραφον προσωπικῶς. — **Αἶδес.** Νικόλαον Λειβαδιώτην Καλάνδρα. Διὰ τὴν σᾶς ἀπαντήσωμεν λεπτομερῶς πρέπει νὰ μᾶς γνωρίσητε τὴν μισθολογικὴν κατηγορίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκετε καὶ τὴν ἡλικίαν σας. — **Αἶδес.** Γεώργιον Βλάχον, Εὐάνδρον Τριπόλεως. Ὡς γνωστὸν τὸ ποσὸν τῆς προικοδοτήσεως προήρχετο ἐκ δωρεᾶς τοῦ αἰδιῶτου Ἀρχιεπισκόπου κυροῦ Θεοκλήτου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου καὶ ἠτόνισεν ἡ προικοδοτήσις.

Ἀπὸ τῆς 17-5-62 μέχρι σήμερον ἐχορηγήθησαν παρὰ τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. αἱ κάτωθι συντάξεις καὶ ἐφ' ἅπαξ βοηθήματα ἐκ τοῦ Ταμείου Ἀρωγῆς. — **Αἶδес.** Γρηγόριον Δημητρίου, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας. Σύνταξις δρχ. 399. — **Αἶδес.** Γεώργιον Πολυχρονίου, Ἱ. Μητροπόλεως Καρυστίας καὶ Σκύρου. Σύνταξις δρχ. 776. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 15.150. — **Πρεσβυτέραν Βασιλικὴν Ι.** Σταμέλου, Σύνταξις δρχ. 651. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 19.387. — **Αἶδес.** Ἐμμ. Οἰκονομάκην, Ἱ. Μητροπόλεως Κρήτης. Σύνταξις δρχ. 889. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 14.900. — **Πρεσβυτέραν Αἰκατερίνην Γρ.** Ἀντζαντᾶ, Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος. Σύνταξις δρχ. 618. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 19.932. — **Αἶδес.** Ἰωάννην Γηροῦς, Ἱ. Μητροπόλεως Καρυστίας καὶ Σκύρου. Σύνταξις δρχ. 725. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 15.321. — **Αἶδес.** Παντελῆν Ἡλιάκην, Ἱ. Ἐπισκοπῆς Κυθωνῶν καὶ Ἀποκορώνου. Σύνταξις δρχ. 927. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 15.151. — **Αἶδес.** Ἰωάννην Παπαδάκην, Ἱ. Μητροπόλεως Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως. Σύνταξις δρχ. 1041. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 14.839. — **Αἶδес.** Προκόπιον Παπαθεοδώρου, Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. Σύνταξις δρχ. 1254. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 25.070. — **Πρεσβυτέραν Κυριακὴν Α.** Ἀποστολίδου, Σύνταξις δρχ. 589. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 14.939. — **Φωκίωνα Μαστραπᾶν,** Ὑπάλληλον Ἱ. Μητροπόλεως. Σύνταξις δρχ. 1999. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 35.263.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγ. Δ. Θεοδώρου, Ἡ ποιμαντικὴ φροντίς διὰ τοὺς ἀσθενεῖς. — **Πρωτος. Χρυσοστόμου Γιαλούρη,** Ἀφιέρωμα «τοῖς υἱοῖς κἀρε». — **Κων.Μ. Φούσκα,** «Ὅχι ἵνα ζῶμεν, ἀλλ' ἵνα Θεῶ ζῶμεν» (Σκέψεις περὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἱερέως). — **Ἀρχιμ. Προκ. Παπαθεοδώρου,** Τὸ προληπτικὸν καθήκον μας. — «Φιλοθέου Ἀδολεσχίας» μέρος δεύτερον. Ἐπιστασίες καὶ διδάγματα ψυχοφελῆ καὶ σωτηριώδη ἀπὸ τὴν ἐξοδο, ὑπὸ **Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου** (Ἀπόδοσις Θεοδ. Σπεράντσα.) — **Βασιλείου Ἡλιάδη,** Ἡ συμβολὴ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἔθνους. Τὰ διασωζόμενα κειμήλια μεγάλων κληρικῶν. Πατριάρχης Γρηγόριος, Σμύρνης Χρυσόστοπος, Βρεσθένης Θεοδώρητος. — Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν «Εὐεργετινὸν» ἢ «Συναγωγὴ ἡθικῶν διδασκαλιῶν». Ἀπόδοσις **Ἀνθίμου Θεολογίτη.** — **Βασιλείου Μουστάκη** Ὁ λειτουργικὸς χρόνος. — Ἀλληλογραφία.

*Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἰασιῶ 1. Ἀθῆναι.